

Το Ξηροκάμπι
Περίοδος Α΄ 1966-1977

Η ΦΑΡΙΣ
Περίοδος Β΄ 1979-1981
Περίοδος Γ΄ 1992-2001
Περίοδος Δ΄ 2002-

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου Αποφοίτων Σχολείων Φάριδος

Έδρα: Ξηροκάμπι Φάριδος, Λακωνία

Συντακτική επιτροπή: Γεώργ. Θεοφ. Καλκάνης, Θεόδ. Στ. Κατσουλάκος,
Παναγ. Ηλ. Κομνηνός

Επιμελητής έκδοσης: Θεόδ. Στ. Κατσουλάκος,

Συρακουσών 101, Λαμπρινή, Αθήνα, τηλ. 210 2515864

Ταμίας: Ιωάννης Παν. Κονίδης, Ξηροκάμπι, τηλ.: 27310 35029

Η ΦΑΡΙΣ της Δ΄ περιόδου (2002-) ευρίσκεται (και) σε ηλεκτρονική μορφή στον δικτυακό τόπο: micro-kosmos.uoa.gr/faris

Ετήσια συνδρομή έντυπης μορφής: εσωτερικού 5 €, εξωτερικού 25 \$ Η.Π.Α.

Περιεχόμενα

Αιμιλίας Μπάνου, Άγιος Βασίλειος Ξηροκαμπίου: Ένα μυκηναϊκό ανακτορικό κέντρο στην κοιλάδα του Ευρώτα	3
Παναγιώτη Κ. Κούρταλη, Η προπολεμική ανάπτυξη του Ξηροκαμπίου.....	11
Παναγιώτη Η. Κομνηνού, Πρόσκληση για την διάσωση του Αη – Λιά της Κουμουστάς....	18
Δημητρίου Γ. Πρέβα, Αποφθέγματα του Λια Γ. Λιαράκου.....	19
Μίμη Σ. Κουμουτσίδη, «Διαβατήριον» του 1914 από την Κοινότητα Φάριδος.....	20
Γιάννη Η. Λαμπρινάκου, Η Φάρις και του Ποσειδώνα τ' άλογα	21
Ποταμίτη, Το νερό της Ποταμιάς	25
Ιωάννη Π. Κονίδη, Βασίλη Γ. Λάσκαρη, Σύμμικτα	26
Ιωάννη Γ. Παρηγόρη, Αναγνώριση αρπακτικών.....	27
Σταύρου Ε. Μανιάτη, Ο Απόλλων Ξηροκαμπίου πρωταθλητής	28
Πολιτιστικού Συλλόγου Ξηροκαμπίου – Δήμου Φάριδος, Κάλεσμα στον Ταύγετο	30
Π.Σ.Ρ., Η.Γ.Μ., Της αγοράς	33
Συνδρομές.....	33
Παναγιώτας Λαμπριανάκου-Βορβή, Το σπίτι του ξενιτεμένου	34
Παναγιώτη Ρηγάκου, Πένθη – Ηλίας Κ. Τσάμπηρας (1978-2009).....	35
Θεοδώρου Σ. Κατσουλάκου, Πένθη – Σωτήρης Δ. Σωτηράκος (1923-2009)	37
Βιβής Ξ. Κωτσιοτοπούλου, Τα νέα μας	38

Εξώφυλλο: Ο Αη-Θανάσης του Παλιοχωριού (φωτ. Γ.Π.Λ.)

Άγιος Βασίλειος Ξηροκαμπίου: Ένα μυκηναϊκό ανακτορικό κέντρο στην κοιλάδα του Ευρώτα

Η ελληνική προϊστορική αρχαιολογία ξεπρόβαλε μέσα από την αχλύ του μύθου το 19ο αιώνα, όταν ο Ερρίκος Σλήμαν με οδηγό τον Όμηρο, κόντρα στο ρεύμα του επιστημονικού θετικισμού της εποχής του, ανακάλυψε την Τροία (1873) και λίγο αργότερα τις Μυκήνες (1876) στην Αργολίδα, κοιτίδα του πρώτου και υψηλότερου πολιτισμού που άκμασε στην ηπειρωτική Ελλάδα στο διάστημα 1600-1050 π.Χ. περίπου, έχοντας λάβει ισχυρό έναυσμα ανάπτυξης από τη μινωική Κρήτη.

Και μπορεί η πίστη στην ιστορικότητα των ομηρικών επών που οι ανακαλύψεις του Σλήμαν αναζωογόνησαν να έχει μετριαστεί ή ακόμα και εκλείψει σήμερα, ύστερα από χρόνια ιστορικής και φιλολογικής κριτικής ανάλυσης σε διεθνές επίπεδο, ωστόσο και πριν ακόμα αλλά και μέχρι τώρα η Λακωνία, αν και έδρα του μυθικού βασιλιά Μενελάου και αδελφού του ισχυρότερου των Αχαιών Αγαμέμνονα σύμφωνα με τα έπη, δεν έχει τύχει ερευνητικού ενδιαφέροντος αντίστοιχου με της Αργολίδας ή της Μεσσηνίας. Κι αυτό παρά την ανακάλυψη, νωρίς, από τον πρωτοπόρο Έλληνα αρχαιολόγο Χρήστο Τσουντα του μυκηναϊκού θολωτού τάφου του Βαφειού (1888), μνημείου ανυπέβλητου ακόμα και σήμερα όσον αφορά την ποικιλία, την καλλιτεχνική αξία και τη μοναδικότητα των κτερισμάτων των ταφών του.¹

Ακολούθησε η δεύτερη σημαντική ανακάλυψη στην κοιλάδα του Ευρώτα στις αρχές του εικοστού αιώνα από τον Άγγλο αρχαιολόγο Richard Dawkins στο λόφο του Μενελαίου, δίπλα στο ιερό των ιστορικών χρόνων το αφιερωμένο στο Μενέλαο και στην Ελένη, όπου ήρθε στο φως ένα συγκρότημα δωματίων με μακρά χρήση.²

Το ενδιαφέρον συντήρησε μεταπολεμικά η εκτεταμένη έρευνα επιφανείας των Helen Waterhouse και Richard Hope Simpson, η οποία δημοσιεύτηκε το 1960 και 1961.³ μέχρι την επανάκαμψη της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής υπό τον Hector Catling στο Μενελαίο στα τέλη της δεκαετίας του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80. Η νέα έρευνα συμπλήρωσε την προγενέστερη ανασκαφή και την επέκτεινε νοτιότερα, στο λόφο του Αετού, όπου ήλθε στο φως ένα δεύτερο κτηριακό σύμπλεγμα.⁴ Τα τελικά πορίσματα των μακροχρόνιων αν και σποραδικών βρετανικών ερευνών στο Μενελαίο πρόκειται να δουν το φως της δημοσιότητας το καλοκαίρι του τρέχοντος έτους.

Η πιο πρόσφατη εκτεταμένη έρευνα επιφανείας και η μόνη από ελληνικής πλευράς επιχειρήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90 από τη γράφουσα, στο πλαίσιο εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής με θέμα τη μυκηναϊκή Λακωνία.⁵ Πέρα

¹ Χρ. Τσουντας, "Έρευναι εν τη Λακωνική και ο τάφος του Βαφειού", *AE* 1889, 130-172.

² R. M. Dawkins, "Laconia I. Excavations at Sparta, 1910, 2. The mycenaeen city near the Menelaion", *BSA* XVI, 4-11.

³ Waterhouse H. - Hope Simpson R., "Prehistoric Laconia: Part I" *BSA* 55 (1960), 67-107 και των ιδίων, "Prehistoric Laconia: Part II", *BSA* 56 (1961), 114-161.

⁴ H. W. Catling, "Excavations at the Menelaion 1973-1976", *AR* (1977-78), 24-42, όπου και η πληρέστερη προκαταρκτική έκθεση των σημαντικότερων πορισμάτων της έρευνας.

⁵ E. Banou, *Beitrag zum Studium Lakoniens in der mykenischen Zeit*, München: Tu-duv Verlag, 1996.

από τον εντοπισμό δύο νέων σημαντικών θέσεων στην ανατολική πλευρά της κοιλάδας, του Βουνού Παναγιάς και του Αγίου Γεωργίου, στα νότια του χωριού Σκούρα, και την υπόδειξη πιθανών θέσεων μυκηναϊκών νεκροταφείων στην περιοχή νότια του Μενελαΐου και μέχρι το Βαφειό, η έρευνα αυτή οδήγησε και στην ανάδειξη του Αγίου Βασιλείου, του υψώματος με τον ομώνυμο ναό στη συμβολή της εθνικής οδού Σπάρτης-Γυθείου με το δρόμο προς Ξηροκάμπι, που είχαν εντοπίσει οι Waterhouse και Hope Simpson, ως της σημαντικότερης μυκηναϊκής θέσης της κοιλάδας του Ευρώτα, και ενδεχομένως ολόκληρης της Λακωνίας, βάσει επιφανειακών ευρημάτων, τοπογραφικών ενδείξεων και στοιχείων της ντόπιας λαϊκής παράδοσης (Εικόνα 1).⁶

Την εκτίμηση αυτή ήλθε να επιβεβαιώσει η τυχαία ανεύρεση κατόπιν διενέργειας γεωργικών εργασιών ενός θραύσματος με χαραγμάτα Γραμμικής Β' γραφής κατά το παρελθόν έτος και η πρόσφατη – ανεπιβεβαίωτη χρονικά – ανεύρεση άλλων δύο κατόπιν βαθιάς άροσης.⁷ Είχε προηγηθεί η σήμανση της περιοχής ως αρχαιολογικού χώρου κατόπιν της δημοσίευσης της έρευνάς μας.

Τα αρχαιολογικά και τοπογραφικά δεδομένα καθώς και στοιχεία της λαϊκής παράδοσης που αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα του Αγίου Βασιλείου κατά τη μυκηναϊκή εποχή παρουσιάζονται συνοπτικά και συνδυαστικά αμέσως παρακάτω.

Α. Η έρευνα επιφανείας που διεξήγαμε κατά το διάστημα 1988-1993 αλλά και κατά διαστήματα στη συνέχεια είχε τα εξής αποτελέσματα:

Η μυκηναϊκή θέση του Αγίου Βασιλείου αποτελεί μία αλυσίδα έξι λοφίσκων που υψώνονται και από τις δύο πλευρές της σημερινής εθνικής οδού Σπάρτης-Γυθείου και αριθμούνται ως Α1, Α2, Α3 (δυτικά της οδού) και Β1, Β2, Β3 (ανατολικά της οδού) στους χάρτες που συνοδεύουν σχετικά δημοσιεύματά μας (και το παρόν). Θραύσματα κεραμικής είναι διάσπαρτα σε μία έκταση 1 χλμ. από Α. προς Δ. και 300 μ. περίπου από Β. προς Ν., με κύριες συγκεντρώσεις κυρίως στους λοφίσκους Α1 και Α2 αλλά και μικρότερες στους υπόλοιπους. Επίκεντρο της θέσης φαίνεται να αποτελεί ο λοφίσκος Α1 που φέρει και τον ομώνυμο βυζαντινό ναό (Χάρτης). Ειδικότερα:

1. Αμέσως βόρεια του ναού βρέθηκε τμήμα σώματος ζώομορφου ειδωλίου που ανήκει πιθανόν σε αιγοειδές ή ελάφι καθώς και τεμάχιο lapis lacaedaimonius, ενός πετρώματος με χαρακτηριστικό σκουροπράσινο χρώμα, διάστικτο με πιο ανοικτόχρωμες φολίδες, και μοναδική προέλευση από τις Κροκεές της Λακωνίας. Περίπου 30 μ. ανατολικά του ναΐσκου βρέθηκε το κατώτερο τμήμα ανθρώπινου

⁶ Βαπου, ο.π. (5), 37-39. Επίσης, Α. Μπάνου, «Η κοιλάδα του Ευρώτα: Η καρδιά της Μυκηναϊκής Λακωνίας», *Πεπραγμένα του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Άργος-Ναύπλιο 6-10/9/1995*, Αθήνα 1997, τ. Β', 17-32 και Α. Μπάνου, «Μυκηναϊκά περιοχής Ξηροκαμπίου Σπάρτης: Συμπεράσματα μιας εκτεταμένης έρευνας επιφανείας και ερευνητικές προοπτικές», *Β' Τοπικό Συνέδριο Λακωνικών Σπουδών (οργάνωση Εταιρεία Λακωνικών Σπουδών), Σπάρτη 27-31 Οκτωβρίου 2004*, τ. Α', 133-155.

⁷ Τα πρώτα αποτελέσματα της σωστικής επέμβασης της τοπικής αρχαιολογικής υπηρεσίας παρουσιάστηκαν από την Α. Βασιλογάμβρου, Προϊσταμένη της Ε' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στις 27-4-2009 στην Αρχαιολογική Εταιρεία. Η παρουσίαση επικεντρώθηκε στην ερμηνεία των τριών θραυσμάτων πινακίδων Γραμμικής Β' γραφής από τον Λρα Β. Αραβαντινό, Προϊστάμενο της Θ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, με έδρα τη Θήβα.

ειδωλίου (τύπου Ψ ή Φ, βλ. κατωτέρω). Ανθρώπινα και ζωόμορφα ειδώλια αυτών των τύπων συνιστούν κοινά δημιουργήματα του μυκηναϊκού πολιτισμού και προέρχονται τόσο από οικισμούς όσο και από τάφους, αν και βέβαια η ανεύρεσή τους ως επιφανειακών ευρημάτων είναι σπάνια.

2. Περίπου 50-100 μ. νότια του ναού βρέθηκε και δεύτερο τμήμα ανθρώπινου ειδωλίου, του οποίου σώζεται μέρος της κεφαλής, του άνω κορμού και του υπερυψωμένου δεξιού χεριού. Ανήκει στον τύπο των μυκηναϊκών ειδωλίων με υπερυψωμένα χέρια (Τύπος Ψ), ο οποίος μαζί με αυτόν των ειδωλίων με αναδιπλωμένα χέρια (Τύπος Φ) αποτελούν τους κοινότερους τύπους των μυκηναϊκών ειδωλίων κατά την Υστεροελλαδική ΙΙΙ περίοδο (1400-1050 π.Χ.). Το συγκεκριμένο ειδώλιο, ωστόσο, είναι εντυπωσιακό ως προς το μέγεθος, το οποίο αρχικά θα έφτανε ίσως και τα 0,20 μ. και συνιστά το μεγαλύτερο του είδους του που έχει βρεθεί μέχρι σήμερα στη Λακωνία. Οπωσδήποτε και μόνο το γεγονός της εύρεσής τους στην επιφάνεια του εδάφους είναι αξιοσημείωτο (Εικόνα 2).

Στην ίδια περιοχή απαντώνται και τα περισσότερα όστρακα, με συχνότερα ανάμεσά τους τις κύλικες και τους σκύφους, αρκετά από τα οποία φέρουν ίχνη πυράς. Χαρακτηριστικά όστρακα έχουν σχεδιασθεί, απεικονισθεί και περιγραφεί σε άλλα δημοσιεύματά μας και χρονολογούνται από την ΥΕΠΑ έως την ΥΕΙΙΙΓ περίοδο (1500-1100 π.Χ. περίπου) (Εικόνες 3, 4).

3. Συγκεντρώσεις μυκηναϊκών οστράκων, τα περισσότερα των οποίων είναι τεμάχια κυλικών, βρέθηκαν και σε σημεία των λόφων Β1, Β2 και Β3, όπου και ένα τμήμα ορείας κρυστάλλου και μία αιχμή από πυριτόλιθο.

Συνολικά μόνο τα όστρακα κυλικών που συνελέγησαν - και κατατέθηκαν στο Μουσείο Γυθείου μαζί με το υλικό από την υπόλοιπη Λακωνία - ξεπερνούν τα 600, ενώ πολύ περισσότερα έμειναν κατά χώρα (Εικόνες 5, 6).

4. Επιπλέον, κατά μήκος της βορειοδυτικής πλευράς του λοφίσκου Α1 και μεταξύ αυτού και του παρακείμενου προς Δ. λοφίσκου Α2 παρατηρούνται ογκόλιθοι με μέσο μήκος πλευράς 1,00 – 1,50 μ., οι οποίοι είτε έχουν κυλήσει από την κορυφή των υψωμάτων είτε έχουν μετακινηθεί από την αρχική τους θέση κατά τι (Εικόνα 7). Ακριβώς μεταξύ των δύο λοφίσκων δε φαίνεται να δημιουργούν ένα είδος πύλης. Είναι πιθανόν να συνιστούν απομεινάρια της αρχικής οχύρωσης του κεντρικού τμήματος του οικισμού, ενώ πολύ περισσότεροι θα πρέπει να έχουν χρησιμοποιηθεί στην κατασκευή οικιών της περιοχής στο διάβα των χρόνων. Μια σχετικά πρόσφατη ανάμνηση κάνει λόγο για μεταφορά ογκολίθων από τον Άγιο Βασίλειο για την οικοδόμηση σπιτιών στους γειτονικούς οικισμούς Τραπεζοντή, Καβουράκι, Κυδωνιά, Λευκόχωμα.⁸

Από τα προηγούμενα αρχαιολογικά ευρήματα προκύπτει ότι στους έξι λοφίσκους γύρω από τον Άγιο Βασίλειο είχε αναπτυχθεί από τον 15ο αι. π.Χ. μυκηναϊκός οικισμός, ο οποίος έφτασε στο απόγειο της ακμής του κατά τον 14ο και 13ο αι. π.Χ. Κρίνοντας από την έκταση και την ποιότητα της διασποράς των επιφανειακών ευρημάτων (300 στρέμματα) πρέπει να ήταν μαζί με το Μενελάιο και το Παλιοπύργι, νότια του Βαφειού, ο μεγαλύτερος οικισμός της Λακωνίας και ο

⁸ Δ. Θ. Κατσουλάκος, "Ανάλεκτα", *Φάρις*, 36 (Μάρτιος 2004), 27. Σε αυτούς μπορεί να προστεθούν και οι Αρκασάδες, σύμφωνα με σχετική παρατήρηση του κυρίου Θ. Κατσουλάκου.

σπουδαιότερος μεταξύ αυτών. Σύμφωνα με τα δεδομένα από τον υπόλοιπο μυκηναϊκό κόσμο δε, η τοποθέτηση ενός ανακτορικού κέντρου εδώ θα ήταν μία αβίαστη υπόθεση.

Β. Η αλυσίδα των λόφων στην οποία εντάσσεται ο Άγιος Βασίλειος, παρά το χαμηλό συγκριτικά με την γύρω περιοχή ύψος της, δεσπόζει στη νοτιοδυτική κοιλάδα του Ευρώτα καταλαμβάνοντας το κεντρικό τμήμα της. Βρίσκεται κοντά στις υπώρειες του Ταυγέτου και σε μικρή απόσταση βορειότερα από τη σημαντικότερη οδό επικοινωνίας μεταξύ της νότιας κοιλάδας του Ευρώτα και της Μεσσηνίας, η οποία διερχόταν από την περιοχή των Γοράνων και κατέληγε στη μεσσηνιακή ακτή μεταξύ Καρδαμύλης και Λεύκτρου. Η Καρδαμύλη είχε αποτελέσει επίγειο της Σπάρτης κατά την αυτοκρατορική ρωμαϊκή περίοδο, ενώ την αξιοποίηση της ορεινής αυτής διόδου υποδεικνύουν τα κατάλοιπα του αρχαίου λιθόστρωτου δρόμου. το τοπωνύμιο "Βασιλική (οδός)" – σήμερα σε χρήση για τον δρυμό του Ταυγέτου στην κοντινή κορυφογραμμή – και η αρχαία γέφυρα στο Ξηροκάμπι. Την δίοδο αυτή θα γνώριζαν ασφαλώς και οι Μυκηναίοι, οι οποίοι είχαν εισδύσει στον Ταυγέτο. όπως μαρτυρούν οι μικροί θολωτοί τάφοι στις Αρκίνες, μία ώρα περίπου δυτικότερα (Εικόνα 8).

Επιπλέον, ο Άγιος Βασίλειος βρίσκεται στο ύψος μιας άλλης σημαντικής οδού επικοινωνίας με την ανατολική κοιλάδα του Ευρώτα, η οποία φαίνεται ότι διερχόταν νοτίως του σημερινού χωριού Σκούρα και συνέδεε τα δύο μέρη της στο σημείο που η κοίτη του ποταμού ήταν πιθανώς διαβατή, παλαιότερα όπως και σήμερα, κατά τους θερινούς μήνες και φέρει το χαρακτηριστικό όνομα "Βασιλοπέραμα". Τέλος, δεν πρέπει να παραλειφθεί η δεσπόζουσα θέση του σε σχέση με την πεδιάδα του Έλους μέσω Κροκεών και του Μαυροβουνίου μέσω Αυγείων, την οποία αποτυπώνει και το σημερινό οδικό δίκτυο.

Μία άλλη σημαντική παράμετρος για την επιλογή εγκατάστασης στη συγκεκριμένη θέση – παράμετρος σημαντική σε όλες τις εποχές αλλά με χαρακτηριστική βαρύτητα για τη μυκηναϊκή εποχή – είναι η επαρκέστατη ύδρευση της περιοχής από σειρά πηγών, όπως πολύ καλά γνωρίζουν και οι σημερινοί κάτοικοι των γύρω οικισμών.⁹ Επιλεκτικά αναφέρουμε τη βρύση του Άμπουλα, στα βορειοανατολικά ριζά του λόφου Α1, κρυμμένη σήμερα από καλάμιες, την Αϊβασιλιώτικη βρύση στα νότια του ρέματος Σκοτία και ακριβώς απέναντι από το σημείο της πρόσφατης σωστικής ανασκαφικής επέμβασης στο δυτικό άκρο του λόφου Α2 και περίπου 100 μ. δυτικότερα τη βρύση του Μανταβά.¹⁰

Ο μυκηναϊκός οικισμός του Αγίου Βασιλείου δηλαδή βρισκόταν όχι μόνο εν μέσω εκτεταμένων γεωργικών εδαφών και σε άμεση γειτνίαση με πηγές που θα εξασφάλιζαν τη βάση διαβίωσης των κατοίκων του αλλά και σε κομβικό σημείο επικοινωνίας, επομένως και ελέγχου, όλης της νότιας Λακεδαιμόνος.

Γ. Όπως συμβαίνει σε πλείστες περιπτώσεις, η λαϊκή παράδοση διασώζει, πιστεύουμε, τον απόηχο της παλαιάς σπουδαιότητας της θέσης κάνοντας λόγο για

⁹ Για τις σχετικές πληροφορίες κατά την επιτόπια επίσκεψη ευχαριστώ θερμά τον κύριο Θ. Κατσουλάκο και τον κ. Β. Τσαπόγα.

¹⁰ Γ. Κ. Καλογεράς, "Οι βρύσες του Αϊ Βασιλή", Φάρις 31 (Μάρτιος 2002), 16 και Β. Μ. Τσαπόγα, "Εκεί κάτω στον Αϊ Βασιλή", Φάρις 48 (Απρίλιος 2009), 16-17.

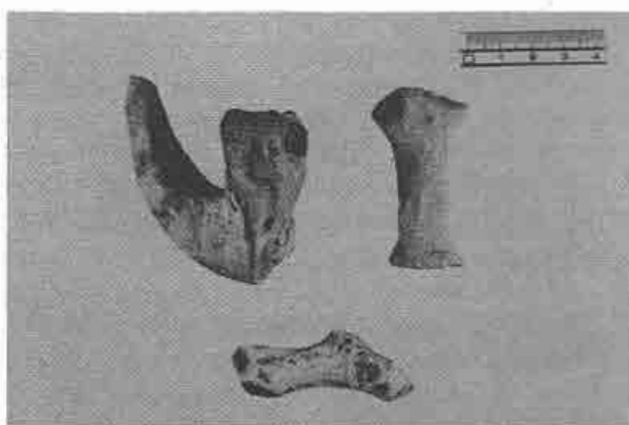
"βασίλειο" με πολύ πληθυσμό, που κατοικούσε στα υψώματα αλλά και στη γύρω πεδινή έκταση. Επίσης, κάνει λόγο για υπόγεια δίοδο σύνδεσης του λόφου ΑΙ - από τη θέση του ναού - με την Αϊβασιλιώτικη βρύση, όπου κατέβαινε μυστικά κάποια βασιλοπούλα από το κάστρο να λουστεί, αλλά και στον Άμπουλα.¹¹ Τηρουμένων των αναλογιών και παρά τις εύλογες επιφυλάξεις ως προς τη χρονική προέλευση της παράδοσης, η προηγούμενη εικόνα δεν μπορεί να μην ανακαλέσει στο νου του ερευνητή ανάλογες εικόνες μυκηναϊκών ακροπόλεων, όπως των Μυκηνών, της Τίρυνθας ή των Αθηνών, με έμφαση στα μέτρα εξασφάλισης ύδρευσης μέσω υπογείων διόδων σε πηγές ή φρέατα που αυτές διέθεταν.

Συμπερασματικά, με τα δεδομένα που έχουμε στη διάθεσή μας, ο Άγιος Βασίλειος φαίνεται ότι αποτελούσε σπουδαιότατο οικισμό, έδρα πιθανότατα ανακτόρου, κατά τη μυκηναϊκή περίοδο, συγκρίσιμου προς τα ανακτορικά κέντρα της Αργολίδας, της Μεσσηνίας και άλλων περιοχών. Γι' αυτό και η μεθοδική ανασκαφή του, σύμφωνα με όσα επιτάσσει η σύγχρονη επιστημονική δεοντολογία, είναι έργο πολλών ετών, που απαιτεί τη σύντονη προσπάθεια πολλών ειδικών επιστημόνων, με γνώση της περιοχής και της ιστορίας της, αλλά και τη συνδρομή της τοπικής κοινωνίας. Ο συντονισμός αυτού του εγχειρήματος θα μπορούσε εύλογα να ανατεθεί στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Ως ακαδημαϊκός φορέας - ο μοναδικός - που εστιάζει το ενδιαφέρον του στην Πελοπόννησο παρέχει τα εχέγγυα μιας επιτυχούς αρχής.

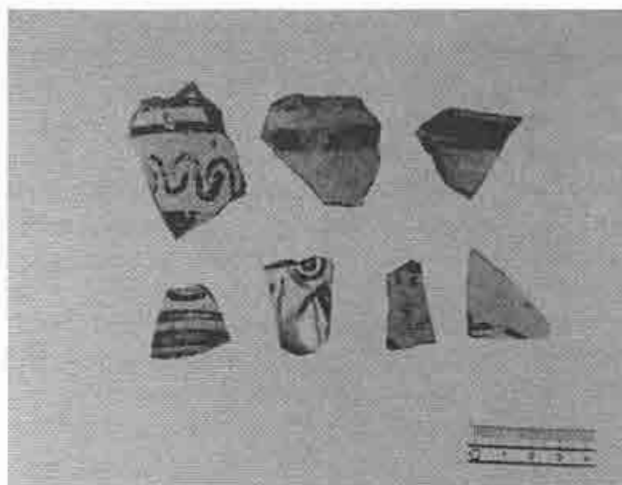
¹¹ Καλογεράς, ο.π. (10) και Θ. Σ. Κατσουλάκος, "Συλλογή γλωσσικού υλικού από το Ξηροκάμπι Λακωνίας" ΙΛΑΑ, 1038 Β (1973), 29-30.

Εικόνα 1: Γενική άποψη της θέσης του Αγίου Βασιλείου από Β.

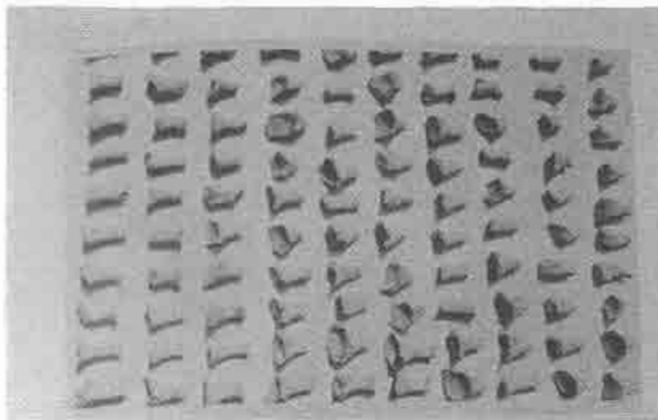
Εικόνα 2: Μυκηναϊκά ειδώλια από το λοφίσκο Α1.

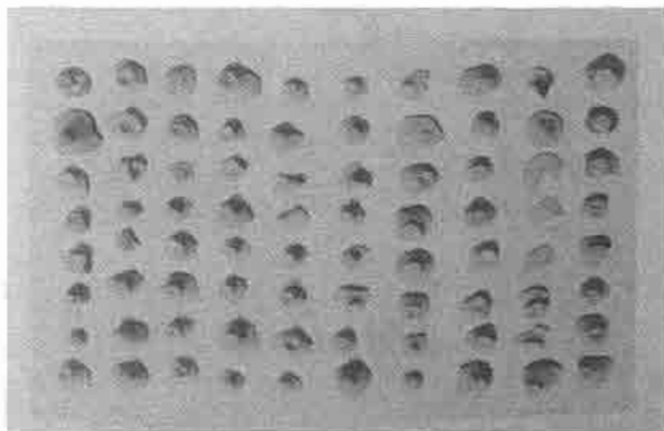
Εικόνα 3: Όστρακα από το λοφίσκο Α1.

Εικόνα 4: Οστρακα από το λοφίσκο Α1.

Εικόνα 5: Πόδια κυλίκων από το λοφίσκο Α1.

Εικόνα 6: Οστρακα από το σώμα κυλίκων από το λοφίσκο Α1.

Εικόνα 7: Ογκόλιθοι της βόρειας πλευράς.

Εικόνα 8: Το πέρασμα του Ταυγέτου προς τη Μεσσηνία μέσω Γοράνων.

Χάρτης: Κάτοψη της θέσης του Αγίου Βασιλείου, όπου σημειώνονται οι ογκόλιθοι και οι συγκεντρώσεις οστράκων.

Η προπολεμική ανάπτυξη του Ξηροκαμπίου

Από τα μέσα του 19ου έως το πρώτο τρίτο του 20ού αιώνα το Ξηροκάμπι παρουσιάζει μεγάλη δημογραφική αύξηση και από 592 μόνιμους κατοίκους που εμφανίζει σύμφωνα με τα απογραφικά στοιχεία του 1851¹ ανεβαίνει στους 895 το 1889, τους 917 το 1896 και τους 923 το 1907², ενώ το 1932 και παρά το μεταναστευτικό ρεύμα προς την Αμερική το χωριό απαριθμεί 1.117 μόνιμους κατοίκους και αναφέρεται ως κωμόπολη³.

Καίριο ρόλο στην αύξηση αυτή του πληθυσμού έπαιξε αναμφισβήτητα η μεταφορά της έδρας του Δήμου Φάριδος από την Παλαιοπαναγιά στο Ξηροκάμπι το 1842⁴ αλλά και η γρήγορη εμπορική ανάπτυξη του χωριού, που σύντομα το κατέστησε όχι μόνο διοικητικό κέντρο αλλά και σπουδαίο σημείο οικονομικών συναλλαγών με τα γύρω χωριά.

Με το Β.Δ. της 31ης Μαΐου 1886 (ΦΕΚ 142/3-6-1886)⁵ καθιερώνεται επίσημα και λειτουργεί κάθε χρόνο από τις 9 έως τις 11 του Μάρτη η εμποροπανήγυρη των «Αγιοσαράντων(ε)»⁶, που αποτελεί σημείο αναφοράς για τα χωριά της περιοχής⁷, ενώ στις αρχές του 20ού αιώνα το Ξηροκάμπι είναι έδρα Ειρηνοδικείου β' τάξεως, Ταχυδρομικού και Τηλεγραφικού Γραφείου γ' τάξεως, Αστυνομίας, και Ελληνικού Σχολείου⁸. Από το 1926 έως το 1943 η Τράπεζα Λακωνίας Α.Ε. διατηρεί στο ισόγειο του κτιρίου Ξανθάκου (σημερινό Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών) ένα από τα πέντε υποκαταστήματά της με διευθυντή τον Κλέαρχο Ορφανάκο, ταμία τον Χαρίλαο Ξανθάκο και κλητήρα τον Μιχάλη Μανδραπήλια⁹.

Υπενθυμίζεται ότι η Τράπεζα Λακωνίας Α.Ε. ιδρύθηκε το 1926 μετά από τη συγχώνευση δύο ισχυρών τραπεζιτικών γραφείων, του Ιωάννου Φιλιππόπουλου και Ηλία Γκορτσολόγου (έτος ιδρύσεως 1889) και του Αντωνίου Χρήστου Μαλούχου (έτος ιδρύσεως 1880) και λειτούργησε έως το 1943. Η έδρα της Τράπεζας ήταν στην Αθήνα στην οδό Αριστείδου 1, στην πλατεία των Αγίων Θεοδώρων και εκτός από το κεντρικό υποκατάστημα και αυτό του Ξηροκαμπίου διέθετε ακόμη άλλα τρία στη

¹ Δημητρίου Γ. Κατσαφάνα, Στη σκιά του Ταΰγετου. Παλαιοπαναγιά, Ανώγεια και Ξηροκάμπι. Ιστορική διαδρομή από τις ρίζες μέχρι το 1940, Αθήνα 1989, σελ.297.

² Μιχαήλ Χουλιαράκη, Γεωγραφική, διοικητική και πληθυσμιακή εξέλιξη της Ελλάδος 1821-1971, Τόμ. Α' - Μέρος Β, Αθήνα 1974, σελ. 138, 206 & 300.

³ Γεράσιμου Δ. Καψάλη, Ξηροκάμπιον, Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία «Πυρσού», Τόμ. ΠΗ', Αθήνα 1932, σελ. 636.

⁴ Δημητρίου Γ. Κατσαφάνα, ό.π., σελ. 293.

⁵ Ιωάννου Εμ. Νουχάκη, Ελληνική Χωρογραφία, Εν Αθήναις 1901, σελ. 975.

⁶ Παναγιώτη Χρ. Στούμπου, Το πανηγύρι τ' Αγιοσαράντωνε, «Η Φάρις», Αρ. Τεύχ. 2 (1992), σελ. 7-8.

⁷ Σταύρου Λ. Μυλωνάκου, Το πανηγύρι των Αγίων Τεσσαράκοντα, «Η Φάρις», Αρ. Τεύχ. 24 (1999), σελ. 10-11.

⁸ Ιωάννου Εμ. Νουχάκη, ό.π., σελ. 739-740.

⁹ Μίμη Σ. Κουμουτσίδα, Μια φωτογραφία ... μια ιστορία, «Η Φάρις», Αρ. Τεύχ. 47 (2008), σελ. 17.

Σπάρτη, το Γύθειο και τους Μολάους καθώς και δίκτυο 155 ανταποκριτών στην υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό¹⁰.

Το λογότυπο της Τράπεζας Λακωνίας Α.Ε. σε διαφημιστική καταχώρηση του 1943 στο περιοδικό «Σπαρτιατικά Χρονικά» Αρ. Τεύχ. 67-68 (Φεβρ. – Μάρτ. 1943), σελ. 136.

Παράλληλα στα τέλη της δεκαετίας του 1920 και τις αρχές της δεκαετίας του 1930 η αύξηση της εμπορικής δραστηριότητας και το άνοιγμα νέων καταστημάτων οδήγησε στην ίδρυση του Εμπορικού Συλλόγου Ξηροκαμπίου με ικανό αριθμό μελών και Πρόεδρο τον Χαρ. Δ. Ξανθάκο.

Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα της εβδομαδιαίας λακωνικής εφημερίδας «Τα Γράμματα της Λακωνίας», όπου στο φύλλο της Τετάρτης 8/2/1933 διαβάζουμε:

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙΟΥ

Την 28ην Ιανουαρίου γενομένων αρχαιρεσιών του Εμπορικού Συλλόγου εξελέγη και πάλιν Πρόεδρος ο κ. Χαρ. Δ. Ξανθάκος, αντιπρόεδρος ο κ. Αλέξιος Σκουριώτης. Μέλη κ.κ. Σπύρος Ψινάκης, Παν. Ρεκούσης, Κ. Βολτής, Απόστολ. Αποστόλου, Γεωρ. Καπετανάκος, Πάνος Λεονταρίτης, Ηλ. Λιακάκος και Νικ. Ξανθάκος¹¹.

Παρά την πληθυσμιακή και οικονομική ανάπτυξη όμως το χωριό υστερεί σε βασικές υποδομές λόγω μη διάθεσης ικανών κρατικών κονδυλίων. Δεν υπάρχει δίκτυο παροχής πόσιμου νερού στα σπίτια (αυτό θα γίνει μεταπολεμικά στις αρχές της δεκαετίας του 1950), το σχολείο έως το 1929 λειτουργεί σε μισθωμένο ιδιωτικό οίκημα¹², οι δρόμοι δεν είναι σε καλή κατάσταση και η κωμόπολη παρά την οικοδομική έκρηξη που παρατηρείται, στερείται ρυμοτομικού σχεδιασμού.

¹⁰ Εβδομαδιαίο Περιοδικό «Η Λακωνία», Αρ. Τεύχ. 2 (7/3/1928), σελ. 2.

¹¹ Εβδομαδιαία εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας», Αρ. Φύλ. 39 (2/2/1933), σελ. 4.

¹² Δημητρίου Γ. Κατσαφάνα, ό.π., σελ. 352.

Μερικές αποφάσεις του Κοινοτικού Συμβουλίου είναι ενδεικτικές της κατάστασης αυτής.

Στις 15/3/1926 και επειδή χρειάζονται χρήματα για τη δημιουργία του εσωτερικού δικτύου του χωριού, που θα μεταφέρει το νερό από τη δεξαμενή στις δημόσιες βρύσες των συνοικισμών, αποφασίζεται η επιβολή φόρου κατά τετραγωνικό μέτρο σε όσους εμπόρους θα χρησιμοποιούν την πλατεία του χωριού κατά το πανηγύρι των «Αγιοσαράντων(ε)»¹³.

Θα χρειαστούν επτά χρόνια και η δωρεά ενός ιδιώτη για να ολοκληρωθεί το έργο. Στο πρακτικό της 12/3/1934 αναφέρεται ότι επειδή οι 30.000 δραχμές, που στο μεταξύ είχαν συγκεντρωθεί, δεν έφτασαν, το υπόλοιπο ποσό των 5.787 δραχμών κατέβαλε ο ιδιώτης Παναγιώτης Αλειφέρης¹⁴.

Το ίδιο σκηνικό επαναλαμβάνεται και σε ό,τι αφορά τα οδικά έργα.

Το 1926 ο δρόμος Ξηροκαμπίου – Καράσπαη δεν έχει κατασκευαστεί και για το λόγο αυτό, αλλά και για να επισκευαστούν οι υπόλοιποι δρόμοι του χωριού στις 12/3/1926 το Κοινοτικό Συμβούλιο αποφασίζει παμψηφεί να επιβάλει στους άρρενες κατοίκους των χωριών Ξηροκαμπίου Λιακέϊκων και Κουμουστάς που έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους την παροχή προσωπικής εργασίας¹⁵.

Ας σημειωθεί εδώ ότι με τη λέξη κατασκευή εννοείται η διάνοιξη και χαλικόστρωση των δρόμων αυτών και όχι η τσιμεντόστρωση ή η ασφαλτόστρωσή τους, πράγμα που θα γίνει πολύ αργότερα στις δεκαετίες του '60 του '70 και του '80.

Ανάλογη φαίνεται πώς είναι η εικόνα και για τους δρόμους που ενώνουν το Ξηροκάμπι με τα λεγόμενα «ψηλά» χωριά.

«*Η κωμόπολις*», διαβάζουμε στην Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια του Πυρσού το 1932, «*συγκοινωνεί δι' αμαξιτού μεν μετά της Σπάρτης, απεχούσης τριώνων αυτής και άλλων επί της πεδιάδος κειμένων χωρίων (Παλιοπαναγιάς, Ανωγείων, Ποταμιάς κ.λπ), διά βατών δε μετά των χωρίων Γοράνων, Πολοβίτσης κ.ά.*»¹⁶.

Πόσο βατοί ήταν όμως οι δρόμοι το 1932 και τι ενέργειες έκανε το κράτος και η ιδιωτική πρωτοβουλία για τη διάνοιξή τους;

Στην εβδομαδιαία λακωνική εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας» της Τετάρτης 8/6/1932 διαβάζουμε:

Η ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙΟΥ – ΚΑΜΙΝΙΩΝ – ΠΟΛΟΒΙΤΣΗΣ – ΓΟΡΑΝΩΝ

Ο κ. Τσάμπιρας το 1928 διά δωρεάς 500 χιλ. είχε διανοιξει την οδόν Γοράνων. Από πολλών ημερών έχει αρχίσει σοβαρά εργασία της επισκευής και τελειοποιήσεως από Πολοβίτσης εις Ξηροκάμπιον. Γίνονται εκτός τούτου διάφορα απαραίτητα τεχνικά έργα, διατεθέντος προς τούτο υπό του Ταμείου Επαρχιακής Οδοποιίας του ποσού των 300 χιλιάδων. Διά την επισκευήν της ως άνω οδοῦ εργάζονται επί του παρόντος 25 εργάται έμμισθοι. Πρόκειται δε από της προσεχούς

¹³ Δημητρίου Γ. Κατσαφάνα, ό.π., σελ. 354.

¹⁴ Δημητρίου Γ. Κατσαφάνα, ό.π., σελ. 355.

¹⁵ Δημητρίου Γ. Κατσαφάνα, ό.π., σελ. 354.

¹⁶ Γεράσιμου Δ. Καψάλη, ό.π., σελ. 636.

Δευτέρας να ενισχυθούν και υπό της Κοινότητος Γοράνων διά της προσωπικής εργασίας υπερτριάκοντα Γορανιτών.

Από τα σπουδαιότερα τεχνικά έργα της οδού αυτής είνε η γέφυρα του Καλογερικού η οποία θα στοιχίση 160 χιλιάδες. Η επισκευή γίνεται επί τη βάσει σχεδίου του εγκρίτου μηχανικού κ. Κυβέλου με εργολάβον τον κ. Φαρίνον και υπό την επίβλεψιν του κ. Σημάδη, ελπίζεται να τελειώσει εις το διάστημα των δύο μηνών.

Από τα έργα που θα γίνουν προσεχώς είνε η χαλικόστρωσις της οδού Ξηροκαμπίου – Αγίου Βασιλείου¹⁷.

Από το δημοσίευμα αυτό επιβεβαιώνονται όλα όσα έχουμε αναφέρει παραπάνω. Οι δρόμοι το 1932 χρήζουν επισκευής και τελειοποιήσεως, η προσφορά του ιδιώτη, παρότι γενναιόδωρη, δεν φτάνει και η τοπική κοινωνία με τα λίγα κονδύλια του Ταμείου Επαρχιακής Οδοποιίας και διά της προσωπικής εργασίας των κατοίκων προσπαθεί για το καλύτερο.

Γιατί όμως αυτές οι τραγικές ελλείψεις και καθυστερήσεις; Ασφαλώς η έλλειψη τεχνικών μέσων είναι ένας βασικός λόγος. Η διάνοιξη γινόταν κατά κανόνα από χειρώνακτες εργάτες (γι' αυτό και η υποχρεωτική εργασία των χωρικών) με αξίνες, λοστούς και φτυάρια, και το στρώσιμο του χαλικιού με τσουγκράνες και πηρούνες. Δεν είναι όμως η μοναδική αιτία. Όλες οι πηγές δείχνουν ότι η κρατική αρωγή είναι πενιχρή, τα κονδύλια για τα δημόσια έργα περιορισμένα και παρά τις φιλότιμες προσπάθειες των κατοίκων δρόμοι και άνθρωποι υπόφεραν.

Στο σημείο αυτό θέλω να υπογραμμίσω κάτι που δεν είναι ευρέως γνωστό, αλλά τιμά τους παλιούς συντοπίτες μας παρότι δεν υλοποιήθηκε πλήρως, γιατί είναι πρωτοποριακή κίνηση που έγινε σε δύσκολη εποχή. Πρόκειται για το ρυμοτομικό διάγραμμα του Ξηροκαμπίου.

Στη δωδεκαετία 1928-1939 για το Ξηροκάμπι εκδόθηκαν 37 οικοδομικές άδειες εκ των οποίων 10 αφορούν την ανέγερση διώροφων σπιτιών και 4 μονώροφων χωρίς τη χρήση οπλισμένου σκυροδέματος, 14 αφορούν την κατασκευή νέων οικιών με χρήση οπλισμένου σκυροδέματος, 5 αφορούν την ανέγερση μαντρότοιχων για περίφραξη, 1 επισκευή παλαιού σπιτιού, 1 κατασκευή αποθήκης, 1 την ανέγερση του εργοστασίου αλευρόμυλου από τον Γ. Σταθάκο το 1933 και 1 την στέγη του Διδακτηρίου του Σχολείου από οπλισμένο σκυρόδεμα το 1939¹⁸.

Με εξαίρεση τις επισκευές και τις περιφράξεις ο μέσος ρυθμός ανοικοδόμησης στη δωδεκαετία είναι 2,5 σπίτια το χρόνο. Αυτό, σε συνδυασμό και με τα σπίτια που για διάφορους λόγους (ανέχειας κ.τ.λ.) χτίστηκαν την ίδια περίοδο χωρίς άδεια, δείχνει μεγάλη οικοδομική έξαρση και αντανακλάται στην ιστορική απόφαση του Κοινοτικού Συμβουλίου, που αντιλαμβανόμενο την κατάσταση και θέλοντας να δώσει λύση στο χωροταξικό πρόβλημα που δημιουργήθηκε ανέθεσε στις 26/1/1939 σε μηχανικό τη σύνταξη ρυμοτομικού διαγράμματος, επειδή «*παρατηρείται αλματική εξέλιξις και πρόοδος υφ' όλας τας απόψεις και ανεγείρονται διάφοροι οικοδομαί εικη και ως έτυχε*»¹⁹.

¹⁷ Εβδομαδιαία εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας», Αρ. Φύλ. 5 (8/6/1932), σελ. 4.

¹⁸ Πέπης Γαβαλά, Το αρχείο του Τμήματος Πολεοδομίας και Πολεοδομικών Εφαρμογών Ν. Λακωνίας (1927-1956), Σπάρτη 1992, σελ. 30-184.

¹⁹ Δημητρίου Γ. Κατσαφάνα, ό.π., σελ. 357.

Σπουδαίο βήμα τεχνολογικής και κοινωνικής προόδου αποτέλεσε ο εξηλεκτρισμός του Ξηροκαμπίου που συντελέστηκε επί της προεδρίας του Νικόλαου Ι. Ψηλάκου, όταν στις 2 Απριλίου 1936 εκτέθηκε σε μειοδοτική δημοπρασία η εκχώρηση σε ιδιώτη της άδειας ηλεκτροφωτισμού της κωμόπολης για μία δεκαετία.

Στην εβδομαδιαία εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας» δημοσιεύθηκε το κείμενο της σχετικής προκήρυξης που έχει ως εξής:

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΣ
Ο Πρόεδρος της Κοινότητας Ξηροκαμπίου
Διακηρύττει ό,τι

Εκτίθεται εις μειοδοτικήν δημοπρασίαν, η δι' απλής αδείας του Υπουργείου Συγκοινωνίας εκχώρησις του ηλεκτροφωτισμού της κωμοπόλεως Ξηροκαμπίου διά μίαν δεκαετίαν βάσει των όρων και σχετικών οδηγιών Υπουργείου Συγκοινωνίας περί συμβάσεως ηλεκτροφωτισμού των οδών και πλατειών, των οποίων δύνανται να λάβωσι γνώσιν οι ενδιαφερόμενοι προσερχόμενοι εις τα γραφεία της Κοινότητας..

Η δημοπρασία ενεργηθήσεται εν Ξηροκαμπίω και εν τω κοινοτικώ καταστήματι ενώπιον της επί τούτω επιτροπής την δεκάτην εβδόμην (17) Μαΐου ε.έ .και από 10ης – 12ης π.μ. ώρας..

Ως εγγύησις συμμετοχής ωρίσθη το ποσόν 10 χιλιάδων εις μετρητά ή χρεώγραφα του κράτους ή εγγυητικής επιστολής ανεγνωρισμένης Τραπέζης δι' ίσον ποσόν.

Εν Ξηροκαμπίω τη 2 Απριλίου 1936

Ο Πρόεδρος
Νικόλ. Ι. Ψηλάκος²⁰

Μετά την ολοκλήρωση του διαγωνισμού το Κοινοτικό Συμβούλιο Ξηροκαμπίου ενέκρινε στις 20 Μαΐου 1936 τα πρακτικά της μειοδοτικής δημοπρασίας και το έργο ανατέθηκε έναντι τιμής 13,70 δρχ. ανά ΩΧΒ στο μειοδότη Αχιλλέα Γαλάτη²¹.

Αξιόλογες ήταν προπολεμικά και οι προσπάθειες για την πολιτιστική ανάπτυξη του Ξηροκαμπίου.

Στο χωριό υπήρχαν πολλοί νέοι που έπαιζαν μουσικά όργανα και συχνά διοργανώνονταν χοροί στα σπίτια, στα καταστήματα και στην κεντρική πλατεία²².

Παράλληλα οργανώνονταν θεατρικές παραστάσεις στην Κουμουστά, η οποία το καλοκαίρι μετατρέποταν σε παραθεριστικό θέρετρο όχι μόνο ντόπιων αλλά και ξένων και σε μία ειδικά διαρρυθμισμένη αίθουσα στο ισόγειο του παλαιού σχολείου (σημερινού Γυμνασίου και Λυκείου).

Επίσης οργανώνονταν και αθλητικές εκδηλώσεις κυρίως γυμναστικές επιδείξεις στο τέλος κάθε σχολικού έτους και αγώνες ποδοσφαίρου στο προαύλιο του σχολείου.

²⁰Εβδομαδιαία εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας», Αρ. Φύλ. 182 (8/4/1936), σελ. 4.

²¹ Δημητρίου Γ. Λάσκαρι, Το Ξηροκάμπι της Λακεδαιμόνος, Αθήνα 2002, σελ. 226-230.

²² Θεόδωρου Σ. Κατσουλάκου, Θεατρική παράδοση του Ξηροκαμπίου, «Η Φάρις», Αρ. Τεύχ. 47 (2008), σελ. 15.

Αρωγός και συμπαραστάτης των προσπαθειών αυτών για πολλά χρόνια υπήρξε ο φιλοπρόοδος γιατρός και Πρόεδρος της Κοινότητας και των σχολικών εφορειών του Δημοτικού Σχολείου και του Ημιγυμνασίου Ξηροκαμπίου Ευστράτιος Σκουριώτης, ενώ θερμοί θιασώτες και υποστηρικτές κάθε πολιτιστικής κίνησης υπήρξαν ο φαρμακοποιός Θεοφάνης Καλκάνης και ο έμπορος και μουσικοδιδάσκαλος Ιωάννης Μορφογένης.

Μεγάλη θεατρική επιτυχία υπήρξε το ανέβασμα του έργου του Γρηγορίου Ξενόπουλου «Οι φοιτηταί» το οποίο παίχτηκε επί δύο συνεχόμενες Κυριακές (στις 30 Ιουνίου και στις 7 Ιουλίου 1935) από έναν ερασιτεχνικό θίασο Ξηροκαμπιτών φοιτητών. Το τέλος του δράματος μάλιστα ακολούθησε μία πρωτότυπη κωμωδία με τίτλο «Το σκάνδαλον του Δήμου Φάριδος» που επίσης απέσπασε τα θερμά χειροκροτήματα του κοινού.

Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα της εφημερίδας «Τα Γράμματα της Λακωνίας», που στο φύλλο της 10/7/1935 ένας από τους συντελεστές της παράστασης, που υπογράφει με το ψευδώνυμο Ο ΦΟΙΤΗΤΗΣ, αναφέρει:

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΣΤΟ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ

Την παρελθούσαν Κυριακήν επαίχθη υπό διαφόρων φοιτητών το άριστον δράμα του Ξενοπούλου «Οι Φοιτηταί» το οποίον επ' αρκετόν ηλέκτριζε τους Αθηναίους, τους φίλους του θεάτρου, το Εθνικόν Θέατρον όπου επαίζετο.

Τόσον καλήν επιτυχίαν έκαμεν εις το Κοινόν του Ξηροκαμπίου ώστε καίτοι είχεν παιχθή και την προηγουμένην Κυριακήν συγγενγκέντρωσε πολύν κόσμον, ο οποίος κατενθουσιάσθη από τούτο.

Η παράστασις έγινεν εις την προς τούτο ετοιμασθείσαν αίθουσαν του Σχολείου και τη συνοδεία ορχήστρας υπό τον ακούραστον κ. Ι. Μορφογένην. Η εμφάνισις της επαναλήψεως υπήρξεν αρτιωτάτη και δικαίως οι παίζοντες ερασιτέχνη ηθοποιοί απέσπασαν τα συγχαρητήρια του φίλομούσου κόσμου. Το δράμα ετελείωσεν με την προσθήκην μίας κωμωδίας πρωτότυπον και παράδοξον «Το σκάνδαλον του Δήμου Φάριδος». Προς τούτοις δυνάμεθα να συγχαρώμεν και τους συντείνοντας εις την επιτυχίαν τούτου κ. Σκουριώτην Πρόεδρον της Κοινότητος, κ. Αλέκον Σολωμόν, κ. Ευάγγ. Μαυροειδήν, κ. Παπαθανασόπουλον και κ. Μπουραζάνην.

Ως επίσης εις ευγενή συνδρομήν των δίδων αδελφών Ιατρίδου, δίδος Αμαλίας Λεονταρίτου, Αρετής Μιχαλακάκου, Γαριφαλίτσας Φραγκή. Επίσης χάρις εις τας φιλοτίμους προσπαθείας και πρωτοβουλίας συνεστήθη Μουσικογυμναστικόν Σωματείον «Απόλλων» όστις κατά πολύ θα συντελέση εις την εκπολιτιστικήν πρόοδον του τόπου μας.

Εάν εις όλα ταύτα προστεθή και ο ζήλος της νεολαίας προς την Μουσικήν και τον Αθλητισμόν γρήγορα θα ίδωμεν την Κωμόπολιν του Ξηροκαμπίου εις πολύ ανωτέραν μοίραν των άλλων. Ας παραδειγματισθούν και άλλοι²³.

Ο ΦΟΙΤΗΤΗΣ

²³ Εβδομαδιαία εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας», Αρ. Φύλ. 160 (10/7/1935), σελ. 4.

Τέλος ως σημαντικό πολιτιστικό γεγονός αξίζει να αναφέρουμε την ίδρυση του Μουσικοαθλητικού Σωματείου «Ο Απόλλων» το καταστατικό του οποίου εγκρίθηκε στις 29 Ιουνίου 1935 και τα ονόματα των ιδρυτών του Συλλόγου που ήταν οι Παναγιώτης Λεονταρίτης, Γεώργιος Φραγκής, Ηλίας Β. Φραγκής, Ευστράτιος Σκουριώτης, Ευάγγελος Μαυροειδής, Κλέαρχος Ορφανάκος, Μιχάλης Μανδραπήλιας, Παναγιώτης Α. Σολωμός, Ηλίας Σκουριώτης, Αλέξανδρος Λεονταρίτης, Παναγιώτης Ε. Σολωμός, Βενιζέλος Καρκαμπάσης και Γεώργιος Σακελλαριάδης²⁴, ενώ ιδιαίτερη μνεία οφείλουμε να κάνουμε για τους Ξηροκαμπίτες αθλητές – μαθητές του Γυμνασίου Αρρένων Σπάρτης Ιωάννη Παναγιωτουνάκο και Νικόλαο Προκοπίδη που διακρίθηκαν ως νικητής ο πρώτος και ως πολυνίκης ο δεύτερος στους σχολικούς αθλητικούς αγώνες της περιόδου 1932-1933²⁵, καθώς και για τους Ξηροκαμπίτες αθλητές – μέλη του «Απόλλωνα» Παναγιώτη Αραχωβίτη, Ιωάννη Πλαγιάννη και Βενιζέλο Καρκαμπάση που διακρίθηκαν στους ετήσιους διασυλλογικούς Λακεδαιμονιακούς αγώνες που στις 21 Μαΐου 1936 οργάνωσε με επιτυχία στο Γυμναστήριο Σπάρτης ο Γυμναστικός Σύλλογος της πόλης²⁶.

²⁴ Δημητρίου Γ. Λάσκαρι, Το Ξηροκάμπι της Λακεδαίμονος, Αθήνα 2002, σελ. 231-234.

²⁵ Εβδομαδιαία εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας», Αρ. Φύλ. 162 (24/7/1935), σελ. 4

²⁶ Δημητρίου Γ. Λάσκαρι, ό.π., σελ. 235-236 & Εβδομαδιαία εφημερίδα «Τα Γράμματα της Λακωνίας», Αρ. Φύλ. 187 (27/5/1936), σελ. 4.

Πρόσκληση για την διάσωση του Αη – Λιά της Κουμουστάς

Η σταυροειδής βασιλική (εκκλησία) του Αη - Λια της Κουμουστάς, που ο χρόνος κατασκευής της ανάγεται μάλλον στον 17^ο αιώνα, παρά το ότι κήκε το 1826 από τον Ιμπραήμ, στο τέλος σώθηκε και ανασκευασμένη από τους τότε κατοίκους του χωριού εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι σήμερα, θυμίζοντάς μας με τις διασωθείσες τοιχογραφίες και το παλαιό περίτεχνο αλλά προ πολλού αφημένο στην καταστροφή τέμπλο της χρόνους εθνικών αντοχών και αγώνων επιβίωσης και διαφύλαξης της αξιοπρέπειας των βυζαντινών οικιστών της Κουμουστάς, οι οποίοι και την ανέγειραν.

Αυτή όμως η εκκλησία που άντεξε στο πέρασμα του χρόνου και των λεηλασιών του Ιμπραήμ κινδυνεύει να καταπέσει δυστυχώς επί των ημερών μας. Συγκεκριμένα, εσωτερικά και καθ' όλο το μήκος της οροφής της έχει σχηματιστεί μια μεγάλου ανοίγματος ρωγμή που διαρκώς μεγενθύνεται απειλώντας την με ολική κατάρρευση.

Ο κίνδυνος είναι ορατός και σοβαρός και η επαπειλούμενη κατάρρευση πρέπει να αποτραπεί πάση θυσία, διότι αν, ο μη γένοιτο, κάτι τέτοιο συμβεί, θα παρασύρει μαζί της στα ερείπια τοπικές μνήμες και ιστορικές αναφορές, ενώ το «άγος» της γκρεμισμένης μεσαιωνικής εκκλησίας θα μας κατατρέχει και θα είναι ασήκωτο στη συνείδησή μας, γιατί από τη στιγμή της πληροφόρησης και της γνώσης του προβλήματος καμμιά δικαιολογία δεν θα είναι ικανή να διασκεδάσει την υπαίτια ολιγωρία μας και οι ενοχές θα είναι χωρίς εξαίρεση του καθενός χωριστά αλλά και όλων μαζί.

Το περσινό καλοκαίρι και μετά το πέρας της λειτουργίας στην εορτή του Προφήτη Ηλία η έκκλησή μας προς το πολυπληθές εκκλησίασμα για σύσταση επιτροπής προς το σκοπό συγκέντρωσης χρημάτων που θα διατεθούν για τις διορθωτικές εργασίες βρήκε θετική ανταπόκριση και αμέσως συγκροτήθηκε εξαμελής επιτροπή, αποτελούμενη από τον ιερέα π. Γεώργιο Λάτση, τον πρώην δήμαρχο κ. Παναγιώτη Παναγιωτουνάκο, την πρόεδρο του Συλλόγου Γυναικών Ξηροκαμπίου κ. Ευανθία Τεκόση, την κ. Πίτσα Καράμπελα, τον υπογράφοντα το παρόν και την κ. Πίτσα σύζ. Δημ. Μανιάτη, η οποία ορίστηκε ως ταμίας.

Ήδη και μετά την ενημέρωση και την εν συνεχεία σχετική άδεια του σ. Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Σπάρτης κ.κ. Ευσταθίου τα σχετικά μπλοκ αποδείξεων με την σήμανση της σφραγίδας του Ιερού Ναού Αγίας Τριάδας Ξηροκαμπίου βρίσκονται στα χέρια της ταμίου της επιτροπής κ. Πίτσας Μανιάτη, η οποία πάντα με την χορήγηση απόδειξης θα δέχεται χρηματικές εισφορές οιοδήποτε χρηματικού ποσού για τον προαναφερθέντα σκοπό, οι οποίες στη συνέχεια θα κατατίθενται σε κοινό τραπεζικό λογαριασμό ταμιευτηρίου της ίδιας και του αιδεσιμώτατου π. Γεωργίου Λάτση.

Το γραφείο μελετών του αρχιτέκτονα Σπάρτης Γεωργίου Γιαξόγλου, που και στο παρελθόν είχε ασχοληθεί με το στατικό πρόβλημα του ίδιου ναού, πρόκειται σύντομα να ασχοληθεί με τα αναγκαία διαδικαστικά προαπαιτούμενα έτσι ώστε μετά την ολοκλήρωση τούτων και σε συνεννόηση ακολούθως με την Ε' Εφορεία

Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Λακωνίας και τον σ. Μητροπολίτη κ. Ευστάθιο να αναλάβει την εκτέλεση των εργασιών επιδιόρθωσης του Ναού.

Σκοπός του παρόντος σημειώματός μας δεν είναι η απλή γνώση του περιεχομένου του και ασφαλώς δεν αρκεί η υπό μορφή απλών υποσχέσεων ανταπόκριση. Απαιτείται κινητοποίηση στην πρακτική μορφή της που σημαίνει άμεση καταβολή ή αποστολή χρηματικών εμβασμάτων προς την ταμία.

Οι απανταχού εκ Κουμουστάς και μη καταγόμενοι Ξηροκαμπίτες αλλά και οποιοσδήποτε ευαίσθητος τρίτος παρακαλούμε να μην ολιγωρήσουν, σημειώνοντας πως και το ελάχιστο χρηματικό ποσό είναι μεγάλη συμβολή στην αναγκαιότητα και ιερότητα του σκοπού σωτηρίας του Ιερού Ναού του Αη-Λια Κουμουστάς.

Δημητρίου Γ. Πρέβα

Αποφθέγματα του Λια Λιαράκου

Τα αποφθέγματα είναι μια πολύτιμη συλλογή καίριων απαντήσεων που δίνουν εξέχοντες αλλά και κοινοί άνθρωποι κάποιες στιγμές. Η αξία τους δεν είναι μόνο ψυχαγωγική αλλά και παιδαγωγική. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν την ικανότητα να δίνουν απαντήσεις επιτυχείς, σύντομες και ως εκ τούτου ευκολομνημόνευτες. Ανάμεσα σ' αυτούς καταλέγεται κι ο μπαρμπα - Λιας Γ. Λιαράκος από τα Καμίνια, πατέρας της μητέρας μου Ευγενίας. Έξυπνος και ετοιμόλογος.

Ο Λόνης Γ. Χιώτης, που ήταν συγγενής του, του είπε μια μέρα: μπαρμπα - Λια, γιατί ζεις περιορισμένα; Κι αυτός του απάντησε: καλό είναι, και μεγάλη περιουσία αν έχει κανείς, να ζει σύμφωνα με τη λογική κι όχι με τις επιθυμίες.

Ο μπαρμπα - Λιας δεν τα πήγαινε καλά με το γιο του Γιώργο. Ήταν πάντοτε μαλωμένοι. Μια μέρα ο Τάκης Ξανθάκος στο Ξηροκάμπι τον κάλεσε να τον κεράσει καφέ. Πάνω στην κουβέντα του είπε: ρε κουμπάρε, μαθαίνω ότι με το γιο σου το Γιώργη δεν τα λες. Ένα γιο τον έχεις. Και ο γερο - Λιάρης του απαντάει: γιατί, ρε κουμπάρε, αυτός δεν έχει έναν πατέρα;

Κάποτε παραθέριζε στην Μπολιάνα, στου Νίκου Δούσμανη, του Γκουζίνου, έτσι τον λέγανε. Η γυναίκα του μάδαε ένα κοτόπουλο. Ήταν εύσωμη γυναίκα και δεν κινιόταν με ευχέρεια. Κρατούσε με το ένα χέρι το κοτόπουλο και με το άλλο το μάδαε. Κι όπως κρεμότανε το κοτόπουλο, το γατί παραμόνευε να φάει το κεφάλι. Ρε γυναίκα, λέει ο Δούσμανης, το γατί θα σου φάει το κοτόπουλο. Κι ο γερο Λιάρης του είπε: πού να πάει, ρε, να το μαδήσει; Στα κεραμίδια;

Όταν συζητούσε σε παρέες, άκουε τον ομιλητή με μεγάλη προσοχή. Όταν μιλούσε και κάποιος τον διέκοπτε, του έλεγε: αφού δεν με αφήνεις να τελειώσω, πες μου, κύριε, τι θέλω να πω; Στη συνέχεια δεν δίσταζε να κάνει παρατήρηση και έλεγε: πρέπει να μάθεις να ακούς, για να μαθαίνεις.

Όλοι, όσους πιο πάνω ανέφερα, είναι μακαρίτες. Θεός σχωρέσ' τους.

Μίμη Σ. Κουμουτσίδη

«Διαβατήριον» του 1914 από την Κοινότητα Φάριδος

Παλιό – σπάνιο έγγραφο με το χαρακτηρισμό «Διαβατήριον» του 1914 από την τότε Κοινότητα Φάριδος, σημερινή Παλαιοπαναγιά.

Αναφέρεται στην μεταφορά οχτακοσίων οκάδων οίνου με μεταφορικό μέσο (τετράτροχο) προφανέστατα κάρο, από την Παλαιοπαναγιά στο Γύθειο, με σκοπό την εξαγωγή από το υποτυπώδες λιμάνι του Γυθείου στην Αμερική. Η διωρία για την μεταφορά μέχρι το Γύθειο είναι δύο μέρες, πράγμα που φανερώνει την άσχημη κατάσταση του δρόμου. Βάλτε κάπου στη μέση της διαδρομής Σπάρτης – Γυθείου τα Χάνια της Τάραψας και φανταστείτε τους αγωγιάτες – καραγωγείς να διανυκτερεύουν κάπου εκεί, ώστε την άλλη μέρα να φθάνουν στο λιμάνι, απ' όπου έδιωχναν τα προϊόντα τους οι Λακεδαιμόνιοι και έφθαναν τα πρώτα μπασούλα των μεταναστών από την Αμερική, με ρουχισμό κυρίως για τις οικογένειες που έμεναν πίσω.

Το διαβατήριο φέρει στρογγυλή σφραγίδα με την ένδειξη «ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΦΑΡΙΔΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ» και έμβλημα τρεις κορυφές με ποταμό στους πρόποδες και το υπογράφει ο τότε πρόεδρος Βασίλειος Σπυριδάκος.

Αριθ. 2 Διαβατήριον.
 Οφεί μετ'απομίμησης άσπί ή άστράς, έλαστας ή έλαστανίον
 έμπορική φροντίδα από τή έκδοσιν της παραγράφου.

Έξοχος έσται άπό τήν έκδοσιν διαβατηρίων πάλαι ποτέ άπό τήν Πα-
 λαιοπαναγιά τής Κοινότητος Φάριδος τής Ταρραψάς, Λακεδαιμόνας τή μεταφορά
 ή τήν Αμερικήν τή τή άσπί ή άστρά άπό τήν Παλαιοπαναγιά τής Γυθείου
 τή πάλαι άποστέλλομενα προϊόντα. —

Τμήμα Φάριδος		Από έξοδος ή είσοδος	Τμήμα Μεταφορικών		
Αριθ. Αίτησης	Είδος προϊόντος		Όδη	Τόπος άρχικής έκδοσης	Άποστολή
1	Μεταφορικό	Φυλακίσιον αριθ. 819	Παλαιοπαναγιά Γυθείου	Αμερική	Άμεση έξοδος

Εκδοσιν Παλαιοπαναγιά τής 5 Σεπτεμβρίου 1914
 Ο πρόεδρος τής Κοινότητος
 Βασίλειος Σπυριδάκος

Γιάννη Η. Λαμπρινάκου

Η Φάρις και του Ποσειδώνα τ' άλογα

Οι δ' είχαν κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν
Φάριν τε Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Μέσσην,
Βρυσειάς τ' ενέμοντο και Αυγείας ερατεινάς...

Όμ. Β 581-583

Κατά τη γνώμη μου τα τοπωνύμια δεν έχουν πάρει τη θέση που τους αξίζει όσον αφορά τη μελέτη της ιστορίας και γεωγραφίας ενός τόπου, της οικολογίας και της γλώσσας του. Δίνεται η εντύπωση ότι είναι απλά ονόματα με κάποια γραφικότητα και μερικές φορές παρερμηνεύονται.

Όσον αφορά τα ελληνικά τοπωνύμια μερικά είναι, όπως λένε, αρχαιοθέτα, δηλαδή υπάρχουν από την αρχαιότητα, ένα ποσοστό έρχεται από τα βυζαντινά χρόνια, άλλα έχουν σχέση με τη μακραίωνη ιστορία της εκκλησίας, άλλα μας έρχονται από την Τουρκοκρατία και φυσικά έχουμε και σύγχρονη γένεση τοπωνυμίων.¹

Για να κατανοήσουμε την αξία των τοπωνυμίων, πρέπει να φανταστούμε κάθε τοπωνύμιο σαν τίτλο μιας ιστορίας που αποκαλύπτει πτυχές της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς του κάθε τόπου. Η μελέτη του τοπωνυμίου *Φάρις* μάς επιφυλάσσει αρκετές εκπλήξεις. Πρόκειται για ένα ενδιαφέρον ετυμολογικό ταξίδι. Αρκετοί αρχαίοι συγγραφείς αναφέρουν την πόλη Φάρις. Πρώτος ο Όμηρος, όπως διαβάσαμε ήδη, απαριθμώντας τις Λακωνικές πόλεις που έστειλαν άνδρες και πλοία στην Τροία, κατόπιν ο Στράβων, V.[1] ...*υποπέπτωκε δέ τῷ Ταυγέτῳ ἢ Σπάρτῃ ἐν μεσογαίᾳ καὶ Ἀμύκλαι, οὗ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερόν, καὶ ἡ Φᾶρις* (Για τις αναφορές των αρχαίων για τη Φάριδα διαβάστε την άψογη εργασία του Δικαίου Βαγιακάκου *Περὶ τῆς ονομασίας τοῦ Δήμου Φαριδος*. Όπως λέει ο κ. Βαγιακάκος εδώ, ο Στράβων μάς παρέχει και το όνομα στη δοτική ...*Φάριδι δε αρχείω*... Κατόπιν ο Πausanias στα Λακωνικά του (κεφ. 3, 20) *Φάρις πόλις ἐν τῇ Λακωνικῇ οὐκείτῳ*. Στη συνέχεια ο Στέφανος Βυζάντιος και ο λεξικογράφος Ησύχιος. Κατ' αρχάς να διευκρινίσουμε ότι το *Φάρις* δεν διασώθηκε αυθεντικά στα χείλη του λαού. Προσωπικά πιστεύω οι κάτοικοι της Λακεδαίμονος, το 1700 ας πούμε, δεν είχαν ακούσει ποτέ το όνομα *Φάρις*. (Άλλωστε πώς θα το έλεγαν; *Φάριδα* ή *Φάρις*;). Για παράδειγμα το περίφημο χρυσόβουλο του 1292 περιγράφοντας τα όρια της Μητρόπολης Μονεμβασίας αναφέρει το Λυκοβουνό, τον Αρκασιά, αλλά όχι κάποια *Φάριδα*. Ο ίδιος ο Πausanias δίνει πενιχρές ειδήσεις. Αργότερα οι λόγιοι το ξέθασαν, υποθέτω κυρίως από τον

¹ Τα τοπωνύμια που δόθηκαν αυθαίρετα και άλλαξαν το όνομα χιλιάδων χωριών αποτελούν εθνική καταστροφή. Είναι ένα μεγάλο θέμα που χρειάζεται σίγουρα το δικό του χώρο. Δεν είναι τυχαίο που κανένας γλωσσολόγος, ερευνητής δεν έχει συμφωνήσει με την παράλογη αυτή τακτική. Για μένα για παράδειγμα το Μπαρσινίκος (μικρό χωριό στον ανατολικό Ταυγέτο) είναι μοναδικό, ποιητικό και πιο όμορφο από το Ταυγέτη. Πώς θα πούμε τώρα τον Μπαρσινικιώτη; Ταυγετένιο ή Ταυγετιανό;

Όμηρο ή τον Πausανία καθώς και μεταγενέστερους ερευνητές έλληνες και ξένους, και έτσι, όταν επί Όθωνος το 1836 η Λακεδαιμόνα διαιρέθηκε σε 22 δήμους, συμπεριλήφθη σε αυτούς και ο Δήμος Φάριδος. Δεν θα παρακολουθήσουμε εδώ τις διάφορες πληκτικές περιπέτειες του ονόματος του Δήμου γιατί μας ενδιαφέρει η ουσία του ονόματος.

Για να εξετάσουμε ένα τοπωνύμιο εστιάζουμε πρώτα στη ρίζα. Η ρίζα του Φάρις είναι λοιπόν το ρ. Το ρ πάντα συνδέεται με τη ροή. Η ροή αυτή αρχικά αναφέρετο σε ήχο. Ήταν δηλαδή ηχομιμητική. Έτσι έχουμε: βροχή, ροή, νερό, ύδωρ, βρυχώμαι αλλά και λέξεις που δηλώνουν ότι κάτι ρέει έστω και οπτικά, μεταφορικά. Έτσι έχουμε όρος και όριον και ώρα και χώρος και χρόνος. Προκαλώ τον αναγνώστη να σκεφτεί μια λέξη που να περιέχει το ρ αλλά να μην έχει σχέση με ροή, είτε πρόκειται για φυσική ή μεταφορική ροή. Έτσι το Φάρις φαίνεται να δηλώνει την ύπαρξη νερού. Κατά τη γνώμη μου επίσης μπορεί να δηλώνει και μικρό λόφο (φάρις = όρος).

Στην ηλεκτρονική διεύθυνση [www. agrotravel.gr](http://www.agrotravel.gr) βρίσκουμε την εξής πληροφορία, η οποία δίνει μια άλλη διάσταση στην ερμηνεία: Το όνομα «Φάρις» το πήρε από την αρχαία ομώνυμη πόλη, που η παρουσία της εντάσσεται στην περιοχή από το 1.600 π.Χ (φάρις=αροτριούμενη γη, η γη που σπέρνεται, η εύφορη γη). Ειδικότερα φαίνεται να ορίζει έναν τόπο σαν πεδιάδα ή με μικρούς λόφους, όπου το νερό ρέει άφθονο. Όλες οι Φερές ή Φαρές αναφέρονται στον ίδιο τόπο. Πεδιάδα, άφθονα νερά, πολλά μικρά ή μεγάλα ποτάμια. Έτσι σε όλη την Ελλάδα έχουμε:

Φαρές Καλαμάτας, όπου και το Κάστρο Καλαμάτας.

Φηράς τε ζαθέας η δ' Άνθειαν βαθύλειμον (τις Φαρές με τις δροσιές, την Άνθεια με τα νερά) Ιλιάδα, Ραψωδία Ι. στ.151

Φερές Θεσσαλίας, Οι Φερές (Βελεστίνο), πατρίδα του Ρήγα Φερραίου, πόλη που κατοικείται από τη Νεολιθική Εποχή, άκμασε και στη Μυκηναϊκή Εποχή, όπως έδειξαν οι σύγχρονες ανασκαφές,

Φέρες Έβρου. Οι ντόπιοι λένε τα Φέρε, οι Τούρκοι λέγανε Φερετζίκ, οι Βυζαντινοί λέγανε Βήρα.

Φαρές Αχαΐας, όπου εκτός από πηγή υπάρχει και άλσος.

Φαρές Κρήτης

Φαρές Βοιωτίας²

Συγγενή και ομόρριζα θεωρούνται τέλος και πολλά άλλα υδρώνυμα όπως: Βέροια, Δυρός, Σέρρες (τα Σέρρας, λένε οι ντόπιοι), Βρούσι, Αναβρυτό, Καλάβρυτα, Βρέστενα, Βριέστη, Βέρβена, Βούρβουρα, Ζορός, Νεζερός, Ρασίνα και Ερασινός ποταμός στον Κόλπο Πεταλιών στη Νότια Εύβοια, κτλ. Επίσης, από τη Βικιπαίδεια, την ελεύθερη ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια, μαθαίνουμε για τα Αρχαία Γεωργιανά

² Πρόκειται για τη σημερινή Τανάγρα από την αρχαία Τανάγρα, αν και πιστεύεται ότι βρίσκεται στη θέση των αρχαίων Φαρών. Το όνομα Μπράτσι (ή Βράτσι) είναι κατάλοιπο της φράγκικης δεσποτείας, αν δεν είναι παραφθορά του ονόματος Φαρές. <http://el.wikipedia.org/> όπως το φαράγγι του Βιρού για παράδειγμα. Η λέξη βήρος αλλού στην Ελλάδα σημαίνει τόπος όπου συγκεντρώνονται νερά ή βρίσκεται κοντά σε βάλτους.

βασίλεια της Ιβηρίας. Κάτοικοι της περιοχής αυτής της αρχαίας Γεωργίας φαίνεται να ίδρυσαν αποικία στην περιοχή του Ebro της Ιβηρικής Χερσονήσου. Δηλαδή, τη σημερινή Ισπανία. Ίσως εκπλαγούν μερικοί αλλά και ο Διός της Μάνης είναι παραφθορά του Βιρός δηλαδή τόπος με νερά, όπως πράγματι είναι τα Σπήλαια Διού. Άλλωστε βιρούς λένε στα χωριά μας τους μικρούς λάκκους με νερά, που βρίσκονται σε μερικά ξεροπόταμα όπως το φαράγγι του Βιρού για παράδειγμα. Η λέξη βήρος αλλού στην Ελλάδα σημαίνει τόπος όπου συγκεντρώνονται νερά ή βρίσκεται κοντά σε βάλτους.

Μελετώντας το τοπωνύμιο *Φάρις* σκέφτηκα ότι τα τέσσερα στοιχεία αήρ, πυρ, ύδωρ, τέρρα ή στην νεοελληνική: αέρα, πυρά, νερά, ξηρά αλλά και στην αγγλική: *Air, Fire, Water and Earth*, εμπεριέχονταν στη λέξη. Η συνέχεια όμως της έρευνας ήταν εκπληκτική. *Ο κάμπος τρέφει τ' άλογα και τα βουνά λεβέντες*. Πριν μερικά χρόνια ένας νέος άνθρωπος στο Ξηροκάμπι ανέφερε ότι το όνομα Φάρις έχει σχέση με το άλογο, με τη λέξη φοράδα. Τότε σκέφτηκα ότι επρόκειτο για παρετυμολογία, αφού ήταν σίγουρο η λέξη παρέπεμπε στο υδρωνυμικό Φάρις και τα συγγενή. Πλην όμως όπως λένε και στα Αγγλικά: *Hold your horses!* Μεταφορικά στάσου! Σε πρόσφατη ενασχόληση με την ετυμολογία του horse μαθαίνουμε ότι η λέξη στα αγγλικά προέρχεται από την αρχαία ινδοευρωπαϊκή ρίζα (έτσι καθιερώθηκε τελικά να λέγεται) *kuis* από την οποία παράγονται λέξεις όπως καριέρα, κούρσα κ.α. Προσέξτε όμως την περίεργη όσο και αναπάντεχη σχέση φωνητικά του χορς και του φάρις. Η σχέση αυτή γίνεται πιο φανερή στη λέξη φοράδα με το φάρις. Άρα, έχουμε σχέση του αλόγου με το νερό. Αυτό όμως ενισχύεται ακόμη περισσότερο όταν δούμε τη σχέση του ίππου με το νερό. (Σκεφτείτε για παράδειγμα τις λέξεις ιπποπόταμος και υπόκαμπος). Το άπιον είναι το νερό, όπως στη λέξη Μέζαππος. Εξάλλου, η φοράδα στα ισπανικά λέγεται *yegua*, όπου φαίνεται η λέξη άγουα = νερό αλλά κατά τρόπο εκπληκτικό στα λατινικά το άλογο λέγεται *equus*, συγγενές δηλ με το άγουα. Επίσης, το *mare* η λέξη που σημαίνει φοράδα σε πολλές λατινογενείς γλώσσες είναι η ίδια λέξη που σημαίνει θάλασσα. Στα νέα ελληνικά, όπως και σε άλλες γλώσσες, η λέξη ίππος αντικαταστάθηκε από τη λέξη άλογο λόγω του υψηλού κύρους του ζώου αυτού, πιθανώς μέσω δεισιδαιμονικών ταμπού για το όνομα ενός ζώου τόσο σημαντικού στις αρχαίες θρησκείες. Παραδόξως και στη λέξη άλογο κρύβεται και πάλι το άγουα δηλαδή το νερό. Επίσης, γνωστή είναι και η μυθολογική αναφορά του Ποσειδώνα που κυνηγάει τις φοράδες και τις καθιστά εγκύους, καθώς και οι θυσίες αλόγων σε γιορτές του Ποσειδώνα.

Η έννοια του αλόγου ως συμβόλου εξουσίας είναι διαδεδομένη στους περισσότερους πολιτισμούς, και συνδυάζεται με αυτή του εμβλήματος ζωής-δύναμης. Και εδώ μαθαίνουμε το εκπληκτικό ότι σε πολλούς πολιτισμούς ανά την οικουμένη αποδίδονται στο άλογο ιδιότητες από τα τέσσερα στοιχεία των αρχαίων: Γη, Φωτιά, Αέρας και Νερό!

Αν επιμείνουμε λίγο στην έρευνα, μαθαίνουμε από το www.huts.gr ότι η λέξη Φάρος στον Όμηρο αναφέρεται ως ένα κομμάτι πανιού που χρησιμοποιείται ως χιτώνιο ή κάλυμμα κεφαλής, ότι η λέξη Φαρέζ είναι αιγυπτιακή λέξη που διασώζεται στην Παλαιά Διαθήκη και μεταφράσθηκε από τους Εβδομήκοντα ως «σκοπιά» και ότι

ο φάρος της Αλεξάνδρειας έδωσε την ετυμολογία του ονόματός του σε πολλές γλώσσες για όλα τα παρόμοια κτίσματα .

Αξιοσημείωτο είναι ότι στα αραβικά το άλογο λέγεται φαράς και εδώ ας μην ξεχάσουμε ότι και σε παραδοσιακά τραγούδια το άλογο αποκαλείται φάρος ή φαρί όπως για παράδειγμα στον Ερωτόκριτο:

*«Κι ωσά φεγγάρι λαμπυρός εφαίνεταιο στη μέση
είς Καβαλάρη κ' ήρχετο την Τζόγια να κερδέσει,
σ' ένα φαρί μαυρόψαρο, όμορφο και μεγάλο,
πηδώντας και χλιμίζοντας ήκανε κάθε ζάλο».*

Μήπως μπορεί κανείς να συσχετίσει την τελετή θυσίας αλόγων στην κορυφή Ταλετόν του Ταυγέτου με το Ξηροκάμπι (φαρί-κάμπος;)

Πρόσφατα, (21 Μαΐου 2009) κάνοντας μια δεύτερη επίσκεψη στον Παλιόπυργο του Βαφειού (Μάρμπαλη) και κουβεντιάζοντας με ντόπιους άκουσα για το μικρό ποτάμι Ούρδε ή Ούρντε. Ο ένας εξ αυτών, ο μεγαλύτερος στην ηλικία, τον αποκαλούσε το ούρντε και ο νεότερος ο Ούρδες. Ήξερα ότι το ποτάμι που ξεκινάει από τον Αρκουδιά ανάμεσα Σωτήρα και Σοχά λέγεται Ούρδε, αλλά δεν περίμενα ότι θα διατηρούσε το όνομά του τόσο μακριά κοντά στη συμβολή με το Σοχιώτικο, λίγα μέτρα από τη θέση που τα δύο ποτάμια ενώνονται με τον Ευρώτα. Ξαφνικά είχα μια ιδέα! Μήπως τελικά το όνομα Φάρις - της Φάριδος διασώθηκε στο ταπεινό αυτό ποταμάκι, τον Ούρδε, ο οποίος απέχει μόνο 300 περίπου μέτρα από το λόφο Παλιόπυργι (προσωπικά πιστεύω ότι ο Παλιόπυργος υπήρξε η ακρόπολη του ομηρικού αυτού οικισμού), που έχει ταυτιστεί με τη θέση της αρχαίας Φάριδος; Είναι γνωστό ότι το Φ είναι ένας αδύναμος φθόγγος και συχνά χάνεται όπως στη λέξη Οίτυλο, στη λέξη Εστία κ.α. Αν υποθέσουμε ότι ο λαός επρόφερε το όνομα Φάρις στη δοτική ως Άρ(ι)δι, τελικά το ποτάμι κυριολεκτικά το μετέφερε σώο μέχρι τις μέρες μας! Δεν μπορεί να παραβλεφτεί και η έννοια του αρδεύειν, που εμπεριέχεται και στη Φάριδα και στον Ούρδε. Σκεφτείτε ότι συγγενικά του ούρδε είναι επίσης τα ονόματα ποταμών όπως Άρδας και Βαρδάρης. Υστερα από αυτά μπορούμε να συνοψίσουμε: Το αρχαίο τοπωνύμιο Φάρις εμπεριέχει τις έννοιες του νερού, του λόφου, και του φάρου με την έννοια του πυρσού που καίγεται αενάως βοηθώντας τους ανθρώπους να προσανατολιστούν. Αν υποθέσουμε ότι το Παλιόπυργι υπήρξε η ακρόπολη του μυκηναϊκού οικισμού Φάριδος, ίσως δε βρισκόμαστε μακριά από την αλήθεια. Όσον αφορά την ανεξιχνίαστη σχέση της Φάριδος με το άλογο, την αφήνω στην κρίση του αναγνώστη να τη μαντέψει. Τέλος, ο γράφων θεωρεί εαυτόν ευτυχή που ασχολήθηκε με τη Φάριδα . Και κάτι άλλο. Προτείνω μια φορά το χρόνο να γίνεται μια Παν – Φαριδαϊκή εκδήλωση επί του λόφου στο Παλιόπυργι, κοντά στον ποιητικό ποταμό Ούρδε. Οπωσδήποτε και υποδρομίες...

Ποταμίτη Το νερό της Ποταμιάς

Κάθε χωριό δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε χάρη στο νερό. Έτσι και στο χωριό μου, την Ποταμιά, οι πρώτοι κάτοικοι εγκαταστάθηκαν στο τωρινό σημείο για διάφορους λόγους, αλλά κυρίως για το νερό.

Προπολεμικά οι πηγές που τροφοδοτούσαν το χωριό ήταν τρεις. Η πρώτη και κύρια πηγή ήταν η Κρυόβρυση, η οποία υπήρχε και υπάρχει στον παλιό δρόμο για το Ξηροκάμπι, δυτικά του χωριού, πίσω από το δημοτικό σχολείο. Η Κρυόβρυση είναι στο τέλος της κατηφόρας πριν το γεφύρι αριστερά. Η δεύτερη πηγή ήταν η Βρυσούλα. Η Βρυσούλα υπήρξε (και γράφουμε υπήρξε γιατί πλέον έχει χαθεί) νοτιοδυτικά του χωριού πίσω από το τωρινό νεκροταφείο. Πήγαζε από τα Κουμαροχώρια, λίγο πιο κάτω από τις Πόφλες. Η τρίτη πηγή ήταν το πηγάδι, το οποίο βρισκόταν σε μια μικρή πλατεία του χωριού, διακόσια περίπου μέτρα από το δρόμο της κεντρικής πλατείας με πορεία προς την εθνική οδό. Το πηγάδι αυτό καταστράφηκε κατά πάσα πιθανότητα για να γίνουν οι δρόμοι. Βλέπουμε ότι ήταν σε κομβικό σημείο.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 έγινε το πρώτο μεγάλο βήμα για την ύδρευση του χωριού. Οι διοικούντες της εποχής με τη βοήθεια του βουλευτή Λαγιάκου έφεραν στο χωριό με υπόγειες σωληνώσεις το νερό δύο ορεινών πηγών από τις Πόφλες, περιοχή νοτιοδυτικά του χωριού, αρκετά ψηλά, στους δρόμους που οδηγούν στην Κουρτσούνα. Σε διάφορες γειτονιές του χωριού κατασκευάστηκαν βρύσες. Έτσι, το κάθε σπίτι είχε το νερό δίπλα του. Σιγά σιγά κάθε οικογένεια έβαλε το νερό με σωλήνες μέσα στο σπίτι της. Με τα χρόνια όλα τα σπίτια απέκτησαν νερό. Ταυτόχρονα, βρισκόντουσαν και άλλες ορεινές πηγές προς εκμετάλλευση.

Ας περάσουμε τώρα στο αρδευτικό νερό. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950 το πότισμα γινόταν με χωματαύλακα. Όπου υπήρχε ρυάκι οι κάτοικοι το εκμεταλλευόντουσαν και πότιζαν τους κήπους τους. Δυστυχώς όμως αυτό το σύστημα δε διαρκούσε πολύ, μέχρι τα τέλη Ιουλίου περίπου. Εκείνο το χρονικό σημείο τα νερά στα ρυάκια μειωνόντουσαν και τα χωματαύλακα δεν είχαν τη δυνατότητα να τροφοδοτήσουν τους κήπους με νερό, με αποτέλεσμα οι καλλιέργειες να ξεραίνονται. Όλα αυτά, όπως προαναφέραμε, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950. Εκείνη την εποχή οι διοικούντες ξεκίνησαν την κατασκευή του τσιμενταύλακου. Εδώ να τονίσουμε ότι οι κάτοικοι του χωριού συμμετείχαν στο έργο με προσωπική εργασία. Η κατασκευή ξεκίνησε από την περιοχή του Μύλου του Βαγγελάκη του Παπαστράτη νοτιοδυτικά του χωριού. Παράλληλα με τη ροή του ποταμού Γερακάρη στην αριστερή πλευρά, όπως κοιτάμε την Ανατολή, φτάνοντας ανάμεσα στο νεκροταφείο και τον ελαιουργικό συνεταιρισμό, τα αυλάκια χωρίζονταν στα δύο. Το ένα έκανε δεξιά και πέρναγε απέναντι απ' το χωριό στον Αϊ-Δημήτρη στην περιοχή της Πέρα Μεριάς και κατέληγε στις Μποχέτσες κάτω από τη Βίγλα. Το άλλο συνέχιζε ευθεία κάτω από το συνεταιρισμό στην περιοχή του Κότρωνα, μετά έκανε αρκετά αριστερά, έφτανε στη Λιθακιά, μετά πέρναγε απέναντι απ' τον κοινοτικό δρόμο Ποταμιάς – εθνικής οδού στην περιοχή Πλατάνες, συνέχιζε προς το Τσουκαλόχωμα και κατέληγε λίγο πριν την εθνική οδό Σπάρτης – Γυθείου στο σημείο Φουρνάκια. Όπως βλέπουμε η

δεύτερη πορεία είναι αρκετά μεγαλύτερη σε μήκος απ' την πρώτη που τελείωνε στις Μποχέτσες.

Η λειτουργία των αυλακιών άρχιζε στα μέσα της Άνοιξης και τελείωνε στα μέσα του Φθινοπώρου. Το Κοινοτικό Συμβούλιο ήταν υποχρεωμένο να ορίζει εργάτες για τον καθαρισμό και νεροφόρο για το ποια ώρα και πόση ώρα θα ποτίζει ο καθένας. Ο νεροφόρος ορκιζότανε παρόντος αγρονόμου στο κοινοτικό κατάστημα. Προτεραιότητα στο πότισμα είχαν οι κήποι, μετά τα αραποσίτια και μετά οι πορτοκαλιές. Από τις 8 Αυγούστου και μετά επιτρεπότανε το πότισμα μόνο σε κήπους. Για τα υπόλοιπα απαγορευότανε.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 αρχίσανε οι ενέργειες το νερό της άρδευσης να έρθει με υπόγειες σωλήνες μέσα στο χωριό. Το έργο ολοκληρώθηκε σχεδόν δέκα χρόνια μετά. Λίγο πιο πάνω από τον Μύλο του Βαγγελάκη του Παπαστράτη σωλήνες έφεραν το νερό του ποταμού Γερακάρη σε μια δεξαμενή δίπλα στο νεκροταφείο. Μετά το κάθε σπίτι είχε το νερό με υπόγεια παροχή στην αυλή του ή όπου αλλού ήθελε.

Αυτή ήτανε η ιστορία του νερού για το χωριό μου, την Ποταμιά. Μπορεί σε μας να μην προξενεί ιδιαίτερη εντύπωση, όμως αν συγκρίνουμε το τότε με το σήμερα, μπορούμε να καταλάβουμε πόσο σημαντικά ήταν τα έργα αυτά. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω για τις πολύτιμες πληροφορίες που μου έδωσε το Βασίλη Ν. Νικολακάκο, 73 ετών σήμερα, αγροτοκτηνοτρόφο, ο οποίος βοήθησε με προσωπική εργασία στα έργα και διετέλεσε για πέντε χρόνια νεροφόρος.

Σύμμικτα

Η θεία - Ζαχάρω Κονίδη ήταν κυρίως γνωστή για την καλοσύνη της και την ευλάβειά της. Ποιος πέρασε από το σπίτι της και δε γνώρισε πλούσια τη φιλοξενία της. Σηκωνόταν από του Θεού τη νύχτα κι έκανε όσες δουλειές είχε αφήσει ατελείωτες από την προηγούμενη. Μετά κατευθυνόταν στα εικονοστάσια. σε μεγάλη απόσταση γύρω, και τα άναβε. Εκεί στεκόταν, έκανε το σταυρό της, κι όταν δε θυμόταν και τον άγιο, προς τιμήν του οποίου ήταν αφιερωμένο κάποιο. ακουγόταν να λέει: «άγιο μου προσκυνηταράκι», και σταυροκοπιόταν!

Ιωάννης Π. Κονίδης

«Θα έρθει εποχή που δε θα συναντάς άνθρωπο στο δρόμο, θα πέφτουν οι καρποί και δε θα τους μαζεύουν κι η γη θα δεθεί μ' ένα σύρμα». Αυτά και άλλα πολλά έλεγε ο Παπουλάκης, που τα βλέπουμε να πραγματοποιούνται στις μέρες μας!

Βασίλης Γ. Λάσκαρης

Ιωάννη Γ. Παρηγόρη
Αναγνώριση αρπακτικών

Σε συνέχεια των όσων είχα γράψει σε προηγούμενο τεύχος σχετικά με την παρουσία των αρπακτικών στην περιοχή μας, θέλω να σας ενημερώσω για τις τελευταίες εξελίξεις. Τον Ιούνιο άρχισα να βιντεοσκοπώ τα αρπακτικά που πετούσαν στην περιοχή που περικλείεται από τα χωριά Καμίνια, Πολοβίτσα, Ποταμιά, Ξηροκάμπι. Το υλικό που συνέλεξα το έστειλα στην Ορνιθολογική Εταιρεία και συγκεκριμένα στον κ. Καστρίτη, υπεύθυνο για τα αρπακτικά πουλιά της Ελλάδος. Σκοπός μου ήταν να ενημερωθεί η Ορνιθολογική Εταιρεία για την ύπαρξη των συγκεκριμένων πτηνών, αλλά και να μας δώσει, αν χρειάζεται, συγκεκριμένες οδηγίες για την προστασία τους. Ο κ. Καστρίτης μετά από τηλεφωνική επικοινωνία μού απήντησε ότι πρόκειται για το είδος αετογερακίνα (*buteo rufinus*), είδος αρπακτικών, απειλούμενο, το οποίο περιέχεται στο κόκκινο βιβλίο των υπό απειλή ειδών. Τρέφεται με ερπετά, μικρά θηλαστικά και έντομα. Είναι επιδημητικό και εν μέρει ενδημικό στη νότια Ελλάδα. Στην περιοχή μας ζεί και αναπαράγεται τουλάχιστον δύο χρόνια που το παρατηρώ εγώ. Ο πληθυσμός του σύμφωνα με τις παρατηρήσεις μου είναι τέσσερα ζευγάρια. Φέτος δεν έχω παρατηρήσει ακόμη νεαρά πουλιά. Στην συγκεκριμένη περιοχή που έκανα τις παρατηρήσεις μου, φωλιάζει ένα ζευγάρι αυτό τον καιρό ανατολικά της Πολοβίτσας, στη χαράδρα και το δασωμένο βόρεια από τον πύργο του Ξανθάκου. Η παρουσία τους μας υποδηλώνει ένα υγιές οικοσύστημα αφενός, αλλά και τον σεβασμό των κατοίκων και των κυνηγών της περιοχής που σέβονται και χαίρονται την παρουσία τους.

Σταύρου Ε. Μανιάτη

Ο Απόλλων Ξηροκαμπίου πρωταθλητής

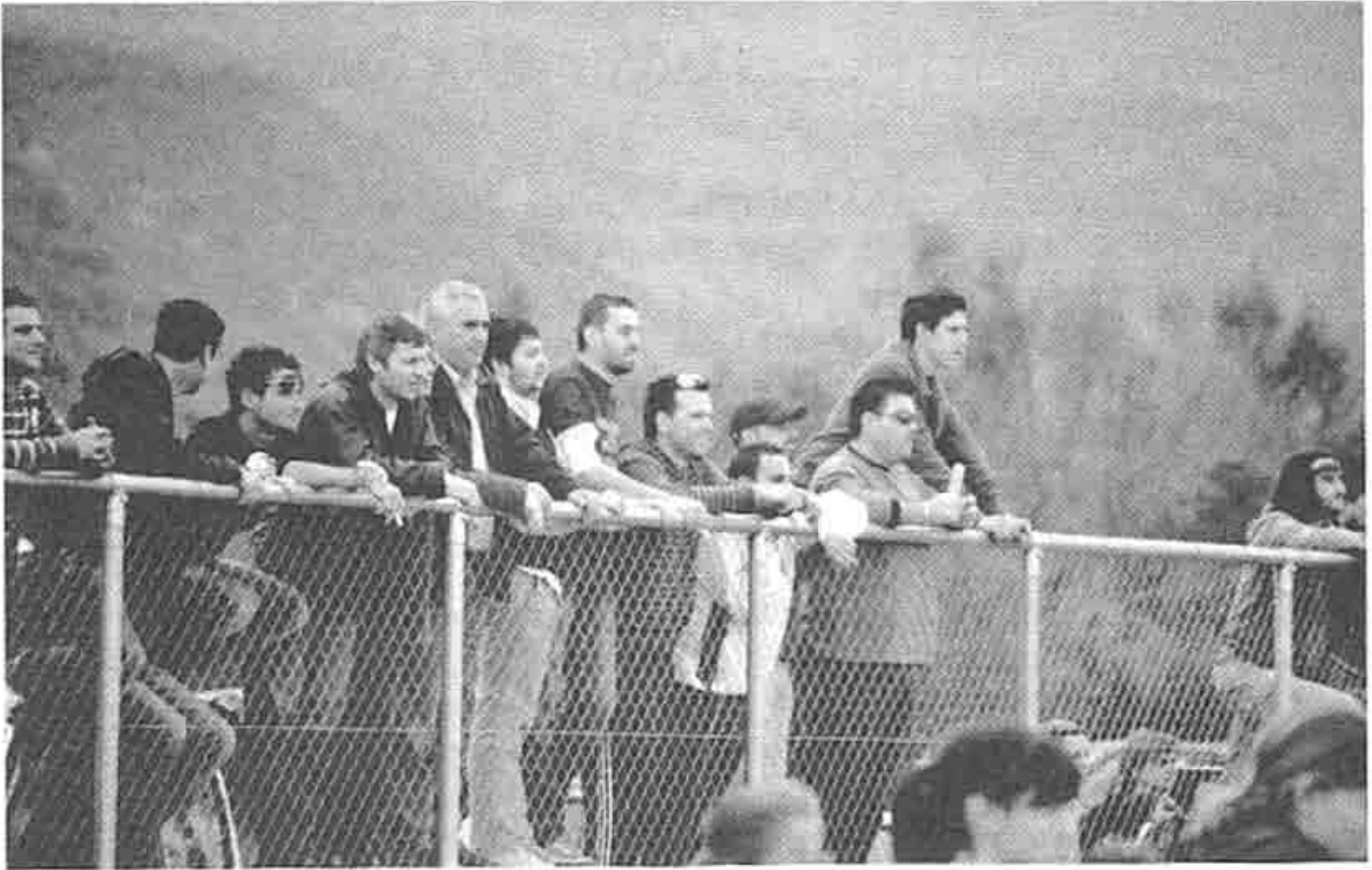
Έπειτα από οκτώ χρόνια ο Απόλλων Ξηροκαμπίου αναδείχτηκε πρωταθλητής στον Α΄ όμιλο της Β΄ κατηγορίας του τοπικού πρωταθλήματος Λακωνίας και εξασφάλισε την άνοδό του στην Α΄ κατηγορία. Ο τελευταίος αγώνας δόθηκε στις 24 Απριλίου 2009 με τα Χρύσαφα στην έδρα μας με τελικό αποτέλεσμα 1-1. Ο αγώνας είχε καθαρά διαδικαστικό χαρακτήρα, καθώς η ομάδα είχε ήδη εξασφαλίσει την πρώτη θέση τρεις αγωνιστικές πριν από τη λήξη της αγωνιστικής περιόδου. Πλήθος κόσμου παρακολούθησε τον αγώνα και πανηγύρισε μαζί με τους παίκτες την άνοδο. Για το σκοπό αυτό η ομάδα είχε παραγγείλει αναμνηστικά μπλουζάκια, στα οποία αναγραφόταν η χαρακτηριστική φράση του αείμνηστου Νίκου Παπαδάκου: «Απολλωνάκος και ξερό ψωμί».

Η νέα χρονιά προβλέπεται δύσκολη, καθώς οι υποχρεώσεις της ομάδας θα είναι αυξημένες. Στόχος μας δεν είναι μόνο η παραμονή στη μεγάλη κατηγορία, αλλά και μια καλή πορεία. Η ομάδα έχει ήδη ενισχυθεί με 4-5 νέους παίκτες.

Η ομάδα αυτή τη στιγμή αντιμετωπίζει ένα σοβαρό πρόβλημα, το γηπεδικό. Πέρσι το Νοέμβριο έγιναν τα εγκαίνια, του νέου γηπέδου. Σίγουρα πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό έργο για τον τόπο μας. Έχει όμως μια βασική έλλειψη. Δε διαθέτει χλοοτάπητα. Το γεγονός αυτό μας αναγκάζει, σύμφωνα με τους κανονισμούς, να εγκαταλείψουμε το γήπεδό μας. Δεν επιτρέπεται σε ομάδα Α΄ κατηγορίας τοπικού πρωταθλήματος να αγωνίζεται σε ξερό γήπεδο. Πάνω που είπαμε ότι επιστρέφουμε στη φυσική έδρα μας, αναγκαζόμαστε να ξενιτευτούμε ξανά. Αυτό είναι το παράπονό

μας. Απομακρυνόμαστε από την έδρα μας λόγω ελλείψεων στις υποδομές. Και να λάβουμε υπ' όψη μας ότι ο Δήμος Κροκεών διαθέτει δύο γήπεδα με χλοοτάπητα, ένα στις Κροκεές και ένα στο Δαφνί.

Φίλαθλοι παρακολουθούν την ομάδα μας.

Για τη νέα χρονιά επιλέξαμε ως έδρα το γήπεδο του Αη-Γιάννη (Ενωσιακό γήπεδο). Το γεγονός αυτό μας πλήττει διπλά, καθώς χάνουμε το πλεονέκτημα της έδρας και επιβαρύνονται τα οικονομικά της ομάδας, αφού θα πληρώνουμε ενοίκιο στο γήπεδο αυτό. Όπως είναι γνωστό, τα οικονομικά της ομάδας δεν είναι ανθηρά, καθώς στηρίζονται σε μια μικρή κρατική επιχορήγηση, σε μια ενίσχυση από το Δήμο, στα έσοδα από τα γλέντια που διοργανώνουμε και στις προσφορές των φίλων μας.

Γι' αυτό ζητάμε να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για να τοποθετηθεί χλοοτάπητας στο γήπεδο για να επιστρέψουμε στο χώρο μας. Τα όνειρά μας δεν τελείωσαν με την άνοδο της ομάδας μας στην Α' κατηγορία του τοπικού πρωταθλήματος. Στην ουσία τώρα ξεκινάμε.

ΚΑΛΕΣΜΑ ΣΤΟΝ ΤΑΪΓΕΤΟ
29 ΙΟΥΛΙΟΥ - 2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2009
Ξηροκάμπι Λακωνίας

ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙΟΥ ΛΑΚΩΝΙΑΣ-ΔΗΜΟΣ ΦΑΡΙΔΟΣ

ΧΟΡΗΓΟΙ: CORYCOM- ΑΡΑΧΩΒΙΤΗΣ ΕΠΕ, ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΝΤΩΝΑΡΑΚΟΣ, ΑΤΕ BANK, ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΣΙΔΗΡΟΥ ΑΛΟΥΜΙΝΙΟΥ

ΞΕΝΩΝΕΣ : ΤΑΛΕΤΟΝ, ΙΛΑΕΙΡΑ, ΦΑΡΙΣ

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: ΠΟΛΙΤΕΙΑ FM, ΑΠΕΛΛΑ, ΣΤΑΡ FM, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ, ΛΑΚΩΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ, ΛΑΚΩΝΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Οι καλοκαιρινές εκδηλώσεις του 2009, οι οποίες είναι αφιερωμένες στην ιδέα του «Εθελοντισμού», στηρίζονται στην εθελοντική προσπάθεια και τη συμμετοχή των μελών και φίλων, καλλιτεχνών και μη, του συλλόγου μας και τις αφιερώνουμε στους εθελοντές της «Κιβωτού του Κόσμου», που είναι φωτεινό παράδειγμα των αποτελεσμάτων του εθελοντισμού. Η «Κιβωτός του Κόσμου» μεριμνά για παιδιά που βίωσαν καθημερινά την εγκατάλειψη, το ρατσισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό σε μια από τις πιο υποβαθμισμένες περιοχές της Αθήνας, την Ακαδημία Πλάτωνος. Η μέριμνα αυτή στηρίζεται στις προσπάθειες εθελοντών, που φροντίζουν ανιδιοτελώς τις ανάγκες των παιδιών σε συνεργασία με τον Πατέρα Αντώνιο (www.kivotostoukosmosu.gr). Επιθυμία μας είναι να διατεθεί στην «Κιβωτό του Κόσμου» το όποιο ποσό συγκεντρώσουμε μετά τα έξοδα. Ευχαριστούμε όλους όσους βοηθούν σε αυτή την προσπάθεια και ιδιαίτερα τους καλλιτέχνες που συμμετέχουν αφιλοκερδώς και την Δημόσια Βιβλιοθήκη Σπάρτης.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Καθημερινά από 10 π.μ. μέχρι 10 μ.μ. στο χώρο του Γυμνασίου Ξηροκαμπίου θα υπάρχουν εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, κατασκευών, βιβλιοπωλείο και θα διεξάγονται σεμινάρια σκίτσου, δημιουργίας παραμυθιών, κρουαζιόντων κ.τ.λ. Στο Αμφιθέατρο Ξηροκαμπίου θα διεξάγονται οι συναυλίες.

29 Ιουλίου

09.30: «Μάνου Χατζηδάκι - τραγούδια για το θέατρο»: Λύλιαν Τσατσαρώνη (φωνή), Παυλάκος Γιώργος (πίانو). Απόδοση κειμένων: Γαβαλά, Γιαννακάκη, Γορανίτη, Καριοφύλλης, Παυλάκος. Συμμετέχει η χορωδία του Δημοτικού Σχολείου Ξηροκαμπίου με τον μαέστρο Μαρίνο Καριοφύλλη.

Παραγωγή: Σύλλογος Φίλων Θεάτρου «Δείκηλον».

Είσοδος 5 €

30 Ιουλίου

10.00: Σεμινάριο σκίτσου-γελοιογραφίας από τον Στάθη.

21.30: Συναυλία από τους «Σύρμα». Μοναδικό κάλεσμα με ήχους κρητικής λύρας στους πρόποδες του Ταυγέτου.

Είσοδος 5 €

31 Ιουλίου

18.00 : Δημιουργία παραμυθιών από την Δήμητρα Ψυχογιού για παιδιά 9-15 ετών

21.30: Μουσικοθεατρική- ποιητική βραδιά: Παρουσίαση της ποιητικής συλλογής «Εξοδος» του φίλου μας και φιλέλληνα Luigi Durazzo , Θεατρική παράσταση και Χορευτικό από τις ομάδες του Συλλόγου Γονέων Δημοτικού Σχολείου και του «Ερασιτεχνικού χορευτικού Δήμου Φάριδος».Στο κλαρίνο Κουμουστιώτης Κούλης και λαϊκό μουσικό σχήμα: Μανδραπήλιας Παναγιώτης, Σκιαδάς Γιώργος, Παναγιώτα Παναγάκου, Λιάπης Νίκος.

Είσοδος 5 €

1 Αυγούστου

08.00: Πεζοπορία στο φαράγγι Ανακόλου (συνοδός Φραγκής Πανάγος)

09.00: Ειδική διαδρομή (Ξηροκάμπι-Πενταυλοί-Γόλα-Ζερμπίτσα, συνοδός Δημήτρης Κονίδης) με ιδιότητα 4X4

11.00: Σεμινάρια κρουστών από τον Λιάπη Νίκο

18.00: Δημιουργία παραμυθιών από την Δήμητρα Ψυχογιού για παιδιά 9-15 ετών

21.30: Χορευτικό από την σχολή Viva la danza και συναυλία blues-rock από τους Daddy's work. Ευκαιρία για λίγο ξεμούδιασμα με τον ηλεκτρικό ήχο της blues μουσικής

Είσοδος 5 €

2 Αυγούστου

10.00: Επίσκεψη στο βιολογικό αγρόκτημα Γκολέμη (συνοδός Γιάννης Παρηγόρης)

11.00: Σεμινάρια κρουστών από τον Λιάπη Νίκο

18.00: Δημιουργία παραμυθιών από την Δήμητρα Ψυχογιού για παιδιά 16-95 ετών

21.30: Συναυλία Θανάση Παπακωνσταντίνου

Είσοδος 15 €

Η επίσκεψη στους χώρους των εκθέσεων και η συμμετοχή στα σεμινάρια είναι δωρεάν.

Η είσοδος στις συναυλίες είναι δωρεάν για παιδιά δημοτικού.

Για τα σεμινάρια και τα παραμύθια δηλώστε συμμετοχή μέχρι 20-7-2009 στα τηλέφωνα : 2731 360816 και 6944181664.

Για τις πεζοπορίες, επισκέψεις, διαδρομές 4Χ4 δηλώστε συμμετοχή μέχρι 25-7-2009 στα τηλέφωνα 2731360816 και 6944181664.

Οι καλλιτέχνες που συμμετέχουν στον εκθεσιακό χώρο είναι οι :

Αργειτάκου –Βολτή Μαρία, κάτοικος Σπάρτης, ζωγραφική

Κονίδη Κατερίνα, κάτοικος Ξηροκαμπίου, συντηρήτρια έργων τέχνης, αγιογραφία και κόσμημα, τηλ. 6973767002

Κουμουτσίδης Δημήτριος, κάτοικος Παλαιοπαναγιάς, Δήμαρχος Φάριδος, ζωγραφική

Κολομβάκου Δήμητρα, κάτοικος Ξηροκαμπίου, κατασκευή βοτσαλωτών δαπέδων, τηλ. 6978440119

Λεονταράκη Αναστασία, κάτοικος Νεάπολης, ζωγραφική με μολύβι, κάρβουνο και τέμπερα

Λιάπης Νίκος, κάτοικος Κροκεών, ζωγραφική

Μιχαλάκη Ιωάννα, κάτοικος Βλαχιώτη, ζωγραφική, τηλ.2735041565

Μπουτέρης Γεώργιος, κάτοικος Αγίου Νικολάου Βοιών, κατασκευή χειροποίητων αντικειμένων και επίπλων, τηλ. 2734 0 31585

Ξιάρχος Δήμητρης του Κωνσταντίνου, κάτοικος Καστορίου, ζωγραφική

Παπά Λίνα, κάτοικος Σπάρτης, κόσμημα, τηλ. 6937317013

Παπαδάκος Ονούφριος, κάτοικος Λαχίου, κεραμική, τηλ. 6942281760

Παπαδόγκωνας Γιάννης, κάτοικος Σπάρτης, συντηρητής έργων τέχνης και αρχαιοτήτων, ζωγραφική

Σκαλκόγιαννη Ποτίτσα, κάτοικος Λαχίου, φροντίζει τα ασήμαντα να γίνονται σημαντικά με υλικά που μεταμορφώνει η θάλασσα, τηλ. 27340 22537

Σουρτζή Κανέλλα, κάτοικος Σπάρτης, συνθέσεις από υλικά της φύσης, τηλ. 27310 22584

Τάρταρη Γεωργία, κάτοικος Κολωνού, κόσμημα, διακόσμηση

Φραγκή Ντιάνα, κάτοικος Ξηροκαμπίου, παραδοσιακές στολές

Φίλοι Φωτογραφίας Φάριδος

Φωτογραφική Λέσχη Σπάρτης

Συμμετέχουν : ΕΟΣ Σπάρτης, Βιβλιοπωλείο «Αρκτούρος».

Σύλλογος Κυριών Ξηροκαμπίου «Η Αγία Τριάς».

Μουσικοαθλητικός Σύλλογος «Απόλλων».

Σύλλογος Γονέων Δημοτικού Σχολείου Ξηροκαμπίου

Πληροφορίες: 2731036563, 2731360820, 2731360816

Της αγοράς

Ο Γιώργης Α. Φραγκής (Γιωργάρος), γνωστός στους παλιότερους για την εργατικότητά του και την εξυπνάδα του, χαρακτηριζόταν για τη σατιρική του διάθεση και το θυμό του. Κάποτε, πριν φτιαχτεί ο αμαξιτός δρόμος προς το μοναστήρι της Ζερμπίτσας, μετέφερε ως αγωγιάτης τον μητροπολίτη Μονεμβασίας και Σπάρτης στο μοναστήρι. Τα μουλάρια συνήθως, όταν έβγαιναν από το παχνί, δεν βάδιζαν γρήγορα. Αντίθετα, όταν έπαιρναν το δρόμο του γυρισμού, τάχυναν το βηματισμό τους. Το μουλάρι λοιπόν με το δεσπότη επάνω συνεχώς καθυστερούσε. Το έβαζε εμπρός, το τράβαε ο ίδιος ο αγωγιάτης, εκείνο με δυσκολία έσερνε τα βήματά του. Απόρησε μέχρι κι ο δεσπότης και ρώτησε περίεργος το Γιώργη Φραγκή: τι έχει το ζωντανό και δεν προχωράει; Κι ο Γιώργης Φραγκής αγαναχτισμένος μονολόγησε: Το'χει ο διάβολος καβάλλα σήμερα!!!

Π.Σ.Ρ.

Κατέβηκε από το σπίτι ο δεύτερος γιος της οικογένειας να πάρει το ποικιλόχρωμο από τα πολλά μπαλώματα καμπόσων ετών αυτοκίνητό του για να πάει σε μια δουλειά, αλλά δεν το βρήκε εκεί που το σταθμεύει. Το είχε πάρει για λίγο ο μεγαλύτερος αδερφός, χωρίς όμως να τον ενημερώσει. Μη βρίσκοντας το αυτοκίνητό του ο δεύτερος γιος φώναξε στον πατέρα του: Λω, πατέρα, μου κλέψανε το αυτοκίνητο· κι είχα μέσα και το κλαδευτήρι!!

Η.Γ.Μ.

Συνδρομές

Για τη συνέχιση της έκδοσης της Φάριδος: Χαρίλαος Θεοφιλόπουλος εις μνήμη της μητέρας του Μαρίκας 50 €, Γεώργιος Μπελεκάκος 10 €, Αδαμαντία Κουμουστιώτη-Ανδρουλιδάκη 10 €, Αλέκος Λαμπρόπουλος 10 €, Χρήστος Φεγγαράς 10 €, Δέσποινα Ξυναριανού 10 €, Βασιλική Σαμπατάκου 10 €, Χρήστος Π. Κονίδης 10 €, Άρις Γεωργακάκος 5 €, Σούλα Παναγάκου 20€, Εύα Κομνηνού 20 €, Ηλίας Π. Ματθαίος 20 €, Αραβέλα Π. Ματθαίου 20 €, Παναγιώτης Παναγιωτουνάκος 10 €, Παναγιώτης Καρκαμπάσης 10 €, Σταυρούλα Δριμπέλα 10 €, Ιωάννης Καπετανάκος 20 €, Στάθης Αδαμόπουλος 5 €, Τασία Παραμυθιώτη 20 €, Έλενα Σ. Παπαδάκου 20 €, Ελένη Χ. Παπαδάκου 20 €, Βασίλειος Μενούτης 30€, Παναγιώτης Καλότυχος 20 €, Κωνσταντίνος Α. Καλογεράς 10€, Μαριάννα Κιούση 20€, Μαρίνα Δημητράκου 20 €, Χρήστος Φραγκής 10 €, Θεμιστοκλής Γ. Μιχαλάκος 10 €, Ιωάννης Αρφάνης 20 €, Γεώργιος Μπιταξής 50 €, Σταύρος Μυλωνάκος 20 €, Λεωνίδας Ρηγάκος 10 €, Κωνσταντίνος Τσάμπηρας 10 €, Κωνσταντίνος Πλαγιάννης 20 €, Χρήστος Τσατσαρώνης 50 €, Βασίλειος Πανουτσάκος 10 €.

Παναγιώτας Λαμπριανάκου – Βορβή
Το σπίτι του ξενιτεμένου

Το σπίτι που ήταν όλο ζωή,
περίσσια φροντισμένο,
στέκει στην άκρη του χωριού
χρόνια λησμονημένο.

Χτυπάει τα πορτόφυλλα
ο αγέρας και τ' αγιάζι
χάσκουνε τα παράθυρα,
βοήθεια φωνάζει.

Το δέρνει ο αγέρας κι η βροχή,
η στέγη του βουλιάζει,
ξεφτίσανε οι τοίχοι του,
το τρώει το μαράζι.

Πεσμένη η αυλόπορτα,
ο κήπος ρημαγμένος,
χορταριασμένη η αυλή
κι ο φούρνος γκρεμισμένος.

Και καρτερεί τον κύρη του
κάποτε να γυρίσει
από τη μαύρη ξενιτιά
να το ξαναναστήσει.

Πένθη

Ηλίας Κ. Τσάμπηρας (1978-2009)

Αγαπητέ μας Ηλία, το θλιβερό άγγελμα του θανάτου σου έφερε γρήγορα μυριόστομο μοιρολόγι στις ψυχές όλων όσοι σε γνώριζαν και σε αγάπησαν. Ευγενικός, γλυκύτατος και με το χαμόγελο πάντα στα χείλη έφυγες από κοντά μας τόσο νωρίς και τόσο γρήγορα και άφησες γύρω σου οδύνη και άφατη θλίψη. Μας κατέχει πόνος και σπαραγμός. Η συγκίνηση παραλύει το μυαλό μας. Τα δάκρυα που πλημμυρίζουν τα μάτια μας έχουν δέσει τη γλώσσα μας. Ήσουν ένα χαμογελαστό παλληκάρι. Ήσουν προικισμένος με τις άφθαρτες και αιώνιες αρετές της τιμιότητας, της εργατικότητας, της ευσυνειδησίας, της φιλαλήθειας και του ανθρωπισμού. Σε διέκρινε η ευγένεια, ο σεβασμός και η αγάπη για κάθε πλάσμα φτωχό και αδύναμο.

Για όλα σου αυτά τα χαρίσματα ήσουν το καμάρι του χωριού και της οικογένειάς σου, η οποία κλαίει και θρηνεί τον άδικο χαμό σου. Για όλες αυτές τις χάρες σε ζήλεψε ο Χάρος και είχες την ατυχία να κτυπηθείς από τη φοβερή επάρατο νόσο. Παλληκάρι όμως καθώς ήσουν, αντιμετώπισες την αρρώστια παλληκαρίσια. Δεν κίότεψες, δεν το έβαλες κάτω. Δεν λιποψύχησες. Πάλεψες σαν τον Διγενή με τον Χάροντα στα Μαρμαρένια Αλώνια. Όμως νικήθηκες. Αυτή είναι η μοίρα μας, να νικάει πάντα ο Χάρος.

Εδώ πρέπει να τονίσουμε και τον αγώνα που παράλληλα με σένα έδιναν και οι δικοί σου, η οικογένειά σου, οι συγγενείς σου, οι φίλοι σου, οι συγχωριανοί σου. Και τώρα όλοι δίπλα σου να σε συνοδεύσουμε στην τελευταία σου κατοικία.

Αξέχαστε Ηλία, η προσευχή μας σήμερα είναι ο Πανάγαθος Θεός να τάξει την πάναγνη ψυχή σου όπου οι δίκαιοι αναπαύονται. Στους αγαπημένους σου γονείς και την αγαπημένη σου αδελφούλα ευχόμαστε ο Θεός να δίνει δύναμη και κουράγιο.

Καλό σου ταξίδι, αγαπητέ φίλε.

Αιωνία σου η μνήμη.

Παναγιώτης Ρηγάκος

Η οικογένεια του εκλιπόντος θέλει να ευχαριστήσει:

1) Το Λαϊκό Νοσοκομείο, όπου ο Ηλίας ξεκίνησε τη θεραπεία.

2) Το Νοσοκομείο Ευαγγελισμός, όπου ο Ηλίας συνέχισε την προσπάθεια και κατέληξε. Ιατρικό, επιστημονικό, νοσηλευτικό προσωπικό, όλοι συμπαραστάθηκαν με αγάπη μέχρι τέλος.

3) Το 2^ο Εσπερινό ΤΕΕ Περιστερίου, του οποίου καθηγητές και μαθητές προσέφεραν, εκτός από στοργή, αγάπη και συμπαράσταση, αιμοπετάλια, αίμα και ό,τι άλλο χρειάστηκε.

4) Την εταιρεία HYUNDAI και το ζεύγος Παναγιώτη και Ρίτσας Δάβαρη από το διευθυντή μέχρι το μικρότερο εργάτη. Όλοι συμπαραστάθηκαν παντοιοτρόπως καθ' όλη τη διάρκεια της μάχης με την επάρατο νόσο. Τους ευχαριστούμε ιδιαίτερα διότι ανέλαβαν εξ ολοκλήρου τα έξοδα της κηδείας.

5) Τους συγγενείς εντός και εκτός Ελλάδος, τον Πολιτιστικό Σύλλογο Γοράνων, το τοπικό Δημοτικό Συμβούλιο, το Σύλλογο Γορανιτών Καναδά και Αμερικής, το Φιλόπτωχο Ταμείο και όλους εσάς που είχατε την καλοσύνη να συμπαρασταθείτε στο μεγάλο και βαθύ πένθος.

Επιθυμία του ιδίου και της οικογένειας αντί στεφάνων να διατεθούν τα χρήματα στη μάχη κατά του καρκίνου.

Σωτήρης Δ. Σωτηράκος (1923-2009)

Έφυγε από τον κόσμο τούτο ο Σωτήρης Σωτηράκος, προδομένος από την καρδιά του. Υπάρχει συνήθεια να αποχαιρετούμε με λόγους κάποιους που φεύγουν με κριτήριο την κοινωνική διάκριση, την πνευματική καταξίωση. Είναι όμως και άλλοι που παίρνουν τον ίδιο δρόμο αθόρυβα. Σ' αυτούς τους τελευταίους ανήκει ο Σωτήρης Σωτηράκος, άνθρωπος ευσεβής και τίμιος.

Υπήρξε ο τελευταίος της μεγάλης μουσικής παράδοσης των Γοράνων. Η σχολή των Γοράνων, της οποίας διακεκριμένος εκπρόσωπος ήταν ο Κώστας Λαμπράκος, με το θάνατο του Σωτήρη Σωτηράκου εξέλιπε πλήρως. Η αξία της παράδοσης έγκειται στην αυθεντικότητά της, που την εκφράζουν οι άνθρωποι που έζησαν στον τόπο τους και

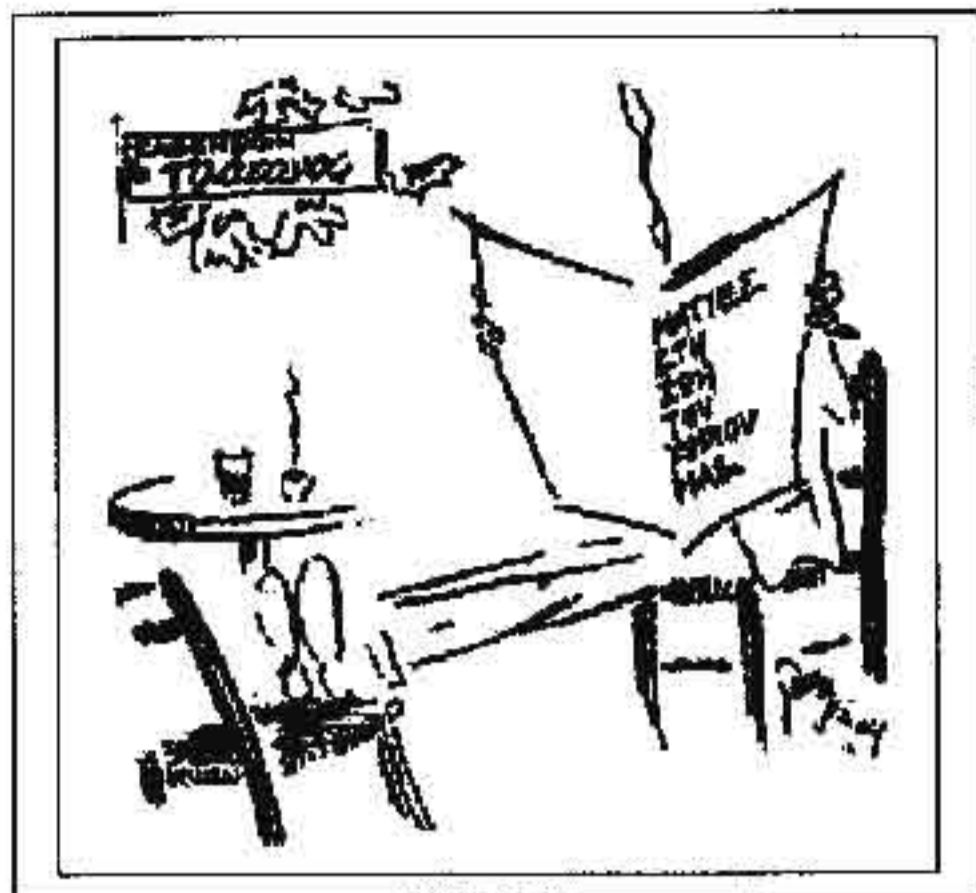
τραγούδησαν όπως έμαθαν από τους παλιότερους. Κάθε άλλη προσπάθεια με μετάκληση ειδικών από άλλα μέρη αποτελεί επικίνδυνο πείραμα που καταλήγει σε μίμηση και νόθευση και καταστροφή της παράδοσης.

Έδωσε από τις στήλες της Φάριδος τη δική του άποψη για τα αίτια και την έναρξη του Εμφυλίου πολέμου. Και βρέθηκε να είναι ο ίδιος πιο κοντά στην ιστορική πραγματικότητα απ' όσο κάποιοι ειδικοί.

Και ένα παράδειγμα που φωτίζει το χαρακτήρα του εκλιπόντος. Πριν από καιρό κάλεσε το συγχωριανό μας Γιάννη Παρηγόρη και του είπε: «ο πατέρας σου, εδώ και πολλά χρόνια, όταν έλειπα στον Καναδά, έφραζε το χτήμα του που συνορεύει με το δικό μου. Μη γνωρίζοντας πού είναι τα σύνορα μπήκε αρκετά μέσα στο δικό του. Να' ρθεις να πάρεις το χώρο που σου ανήκει»!

Φίλε Σωτήρη, είμαι βέβαιος ότι δικαιωματικά θα πάρεις τη θέση στο χώρο όπου οι δίκαιοι αναπαύονται.

Θεόδωρος Σ. Κατσοπλάκος

Τα νέα μας

Ξηροκάμπι

Γεννήσεις: Το ζεύγος Πέτρος Ιπλιώτης του Μιχαήλ και Ιωάννα Δούσμανη του Σταύρου απέκτησε κορίτσι.

Γάμοι: Η Μαρία Σολωμού του Ηλία παντρεύτηκε τον Δημήτριο Λαμπράκη του Κωνσταντίνου. Η Μαρία Κωτσή του Μιλτιάδη παντρεύτηκε τον Αθανάσιο Στεργίου του Αριστείδη.

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Χαρίλαος Κουντούρης του Δημητρίου ετών 92, Χαρίλαος Αλειφέρης του Παναγιώτη ετών 90, Αντωνία Κονίδη σύζυγος Μενελάου ετών 82, Δημήτριος Κονίδης του Ηλία ετών 100, Πέτρος Συκιώτης του Παναγιώτη ετών 87, Παναγιώτης Μιχαλάκος του Δημητρίου ετών 76, Βασίλειος Λεονταρίτης του Παναγιώτη ετών 89, Ευστάθιος Χρυσικός του Χαραλάμπους ετών 77, Αργυρώ Κυριακάκου του Νικολάου ετών 90, Δημήτριος Χριστάκος του Βασιλείου ετών 83, Σωτήρης Σωτηράκος του Δημητρίου ετών 86.

Παλαιοπαναγιά

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Έλλη Μπέκελη χήρα Παναγιώτη ετών 99,

Γεώργιος Δογαντζής του Χρήστου ετών 87, Μαρία Μαντζουράνη χήρα Κωνσταντίνου ετών 71, Αικατερίνη Δογαντζή χήρα Αναστασίου ετών 83.

Ανώγεια

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Γεώργιος Λαμπράκος του Νικολάου ετών 81, Παναγιώτα Μανούσου χήρα Κωνσταντίνου ετών 71, Κωνσταντίνος Λαμπράκος του Σταύρου ετών 29, Κωνσταντίνος Κάρελλας του Ιωάννη ετών 94.

Λευκόχωμα

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Νικόλαος Κόλλιας του Ηλία ετών 84.

Καμίνια

Θάνατοι: Απεβίωσε ο Γεώργιος Θεοφιλόπουλος του Ηλία ετών 89.

Ποταμιά

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Ασπασία Δούκα χήρα Ηλία ετών 84, Ευάγγελος Παπαδάκος του Χρήστου ετών 89.

Γοράνοι

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Ηλίας Τσάμπηρας του Κωνσταντίνου ετών 31, Νικήτας Καρβούνης του Γεωργίου ετών 75.

Άρνα

Γεννήσεις: Το ζεύγος Λεωνίδας Ζαχαμπούκας του Βασιλείου και Αικατερίνη Διακουμοπούλου του Δημητρίου απέκτησε αγόρι.

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Δημήτριος Δικαιάκος του Παναγιώτη ετών 81, πρεσβυτέρα Γεωργία Δρογκάρη του Κωνσταντίνου ετών 53.

Βιβή Ξ. Κωτσιοτοπούλου